

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI
KATEDRA ASIJSKÝCH STUDIÍ

Bc. Jan Studnický

**Vznik a vývoj japonské armády
v období Meidži**

Rise and developement of japanese army in Meiji period

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Dita Nymburská

Olomouc 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 12. prosince 2011

Jan Studnický

Anotace

Autor:	Studnický Jan
Fakulta:	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra:	Katedra asijských studií
Název diplomové práce:	Vznik a vývoj japonské armády v období Meidži (<i>Rise and developement of japanese army in Meiji period</i>)
Vedoucí diplomové práce:	Mgr. Dita Nymburská
Počet znaků:	157 848
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	25
Klíčová slova:	šotai, japonská armáda, Čóšú, voják, válka, šógun, Meidži, armáda
Keywords:	shotai, japanese army, Chōshū, soldier, war, shogun, Meiji, army

Hlavním cílem této magisterské diplomové práce je zmapovat vznik a vývoj japonské armády v období Meidži. V první kapitole se zaměřuji na otevření Japonska v roce 1853 a jeho následný politický vývoj, ve druhé komplexně mapuji vznik japonské císařské armády a ve třetí pak poukazuji na zahraniční vojenskou pomoc, která měla významný vliv na tento vývoj. Sacumská rebelie je název čtvrté kapitoly obsahující hodnocení prvního nasazení japonské armády proti vnitřním nepokojům a v poslední kapitole se věnuji válce Japonska proti Číně a Rusku.

Stěžejním zdrojem informací pro mne byla odborná literatura v českém, anglickém i japonském jazyce. Na základě jejího studia předkládám danou diplomovou práci, ve které vyvozují níže uvedené závěry.

Japonská armáda vznikla za podpory císařství z iniciativy nižších samurajů. Reformy Meidži a následná zahraniční pomoc umožnily její prudký technologický rozvoj, který byl nezbytným předpokladem pro vítězství ve válce s Čínou a Ruskem.

Poděkování:

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval Mgr. Ditě Nymburské za její odborné vedení a cenné podněty, díky kterým mohla vzniknout předložená diplomová práce. Zároveň děkuji Mgr. Lukáši Brunovi, jenž mi zajistil japonsky psanou literaturu, a také Mgr. Janu Tajnému za jeho doporučení.

Obsah

Ediční poznámka	1
Úvod	2
1. Japonsko se nedobrovolně otevírá světu	6
1.1 Vývoj politické situace v Japonsku do roku 1853	7
1.2 Knížectví Čóšú (長州藩 <i>Čóšú han</i>), zárodek japonské císařské armády	8
1.2.1 Jošida Šóin (吉田 松陰 1830–1859), duchovní otec moderních jednotek	9
1.2.2 Vznik jednotek <i>šotai</i>	11
1.2.3 První nasazení jednotek <i>šotai</i>	12
1.3 Knížectví Sacuma (薩摩藩 <i>Sacuma han</i>)	13
1.4 Čóšú odolává šógunátu	14
1.5 Druhá trestná výprava proti Čóšú roku 1866	16
1.6 Postoj šóguna Keikiho	18
1.7 Válka Bošin (戊辰戦争 <i>Bošin sensó</i> 1868–1869)	18
1.8 Sjednocení Japonska a budoucnost císařské armády	22
1.9 Ideologické pozadí války Bošin	24
2. Formování japonské císařské armády	26
2.1 Administrativní reformy a redukce ozbrojených skupin	26
2.2 Formování armádní a politické struktury	28
2.2.1 Ústava Meidži (明治憲法 <i>Meidži kenpó</i>)	30
2.2.2 Vztah císaře a armády	31
2.3 Zákon o branné povinnosti (徴兵令 <i>Čóheirei</i>)	32
2.4 Společenský dopad nově vznikající armády	34
2.4.1 Samurajové	34
2.4.2 Zemědělci	35
2.5 Ekonomické reformy a vojenská industrializace	36
2.5.1 Budování válečného průmyslu	37
2.5.2 Japonská puška typ Murata	39
2.6 Vzdělání v armádě	40
2.6.1 Počátky vzdělávání v letech 1868–1875	40
2.6.2 Výcvik branců v letech 1870–1880	41
2.6.3 Reforma školství	43
2.6.4 Studenti vojenských škol	44
3. Zahraniční vojenská pomoc	46
3.1 Instruktoři z Francie	46

3.2 Inspirace vojenskými teoretiky	48
3.3 Reforma výcviku za Majora Jakoba Meckela (1842–1905)	48
4. Sacumská rebelie (西南戦争 <i>Seinan sensó</i> 1867–1877)	52
5. Císařská armáda vítězí (1894–1905)	57
5.1 Čínsko-japonská válka (1894–1895)	57
5.1.1 První nasazení japonské císařské armády	58
5.2 Rusko-japonská válka (1904–1905)	60
5.2.1 Charakteristika situace	60
5.2.2 Japonská armáda (celkové stavy před zahájením války)	61
5.2.2.1 Jezdeckvo	63
5.2.2.2 Dělostřelectvo	63
5.2.2.3 Logistika a zásobování	64
5.2.3 Průběh bojů v letech 1904–1905	64
Závěr	67
Resumé	70
Seznam pramenů a literatury	71

Ediční poznámka

1. Japonská vlastní jména jsou přepisována v české transkripci. V závorce je znaky uvedeno příjmení i jméno v tomto pořadí s datací. Pokud se japonská vlastní jména v textu opakují, tak je přepisují českou transkripcí bez znaků i datace.
2. Japonské odborné pojmy jsou psány kurzivou v české transkripci a v závorce je uveden přepis v japonských znacích. Pokud se opakuje odborný pojem, tak je přepisován kurzivou v české transkripci.
3. Má-li japonský odborný pojem český překlad, píšu jej v kurzivě. V závorce jsou pak japonské znaky a přepis výslovnosti kurzivou v české transkripci.
4. Japonské názvy měst, knížectví a další zeměpisné pojmy uvádím v české transkripci bez znaků a přepisu.
5. Čínské termíny jsou přepsány kurzivou v české transkripci.

Úvod

Japonské ozbrojené síly se nesmazatelně zapsaly do dějin lidstva překvapivým útokem na Pearl Harbor dne 7. prosince roku 1941. Tragickým vyvrcholením japonského válečného tažení bylo svržení amerických atomových bomb na japonská města Hirošimu a Nagasaki v srpnu roku 1945. Tato událost a následná okupace ukončila éru japonských vojenských dějin, která započala v roce 1853 příplutím americké flotily komodora Matthewa Calbraitha Perryho do Japonska. V této době bylo zcela bezbranné proti zbraním vyspělých zemí a ty jej v žádném případě nepovažovaly za soupeře. Japonsko se tedy muselo po téměř 250 letech izolace otevřít západním mocnostem. Navíc bylo po tak dlouhém období velmi zranitelné a vyspělé země uvažovaly o jeho začlenění do své sféry vlivu, neboť měly významnou technologickou i vojenskou převahu. Nikoho tenkrát jistě nenapadlo, že za bezmála 41 let bude Japonsko schopné vést vojenské tažení na kontinent a porazit Čínu v čínsko-japonské válce. Po této válce vyspělé státy najednou začaly na Japonsko pohlížet nejen jako na soupeře, ale také jako na rovnocenného partnera, se kterým je v otázkách mocenského vlivu v Asii důležité do budoucna počítat. Následná porážka Ruska v rusko-japonské válce Japonsko katapultovala mezi světové velmoci a většina tehdejších státníků na něj pohlížela s respektem. V první světové válce se země vycházejícího slunce přidala na stranu Británie a Francie v boji proti Německu. Tragický obrat nastal na přelomu 30. a 40. let 20. století, kdy padlo rozhodnutí rozšířit moc v Asii, a došlo tak k invazi do Číny, vystoupení ze společnosti národů a již výše zmíněný útok na americkou tichomořskou flotilu. Co však přecházelo tomuto dramatickému vývoji? Kde se zrodila myšlenka vytvořit moderní japonskou armádu a co souviselo s jejím vznikem?

V předložené diplomové práci zachycuji vznik a vývoj japonské pozemní armády od jejího počátku, až po vítězství v rusko-japonské válce; v práci se věnuji výhradně pozemní armádě, nezabývám se tedy japonským námořnictvem, zmiňuji ho pouze v souvislosti s vojenským tažením proti Číně a Rusku, ale podrobnější charakteristiku vynechávám.

O výše uvedených událostech byla napsána řada publikací a není prakticky žádný problém získat knihu o japonské armádě v období druhé světové války, avšak česky psané monografie o vzniku nebo vývoji japonské armády neexistují. Tato témata jsou stručně zmíněna pouze v pracích věnujících se obecně historii Japonska,

jmenovitě v *Dějínách Japonska* od Edwina Reischauera nebo starší stejnojmenné publikaci Zdeňky Vasiljevové. Informace o japonské armádě před rokem 1900 je možné najít ještě v překladech knih zahraničních autorů, tj. Edwina Hoyta *Japonsko ve válce* a Herberta Bixe *Hirohito a vznik moderního Japonska*, avšak zpracovat téma vzniku a vývoje japonské armády pouze na základě zmíněných publikací nelze. Dalším zdrojem informací se pro mne stala anglicky psaná literatura, v níž je daná problematika zpracována o něco podrobněji. Nejlépe a velmi komplexně ji popsal Edward Drea ve svém díle *Japan's Imperial Army: Its Rise and Fall, 1853–1945*. Jak již název napovídá, autor se věnoval jejímu vzestupu nikoliv vzniku, proto bylo nezbytné získat publikaci, která by svým rozsahem šla ještě před rok 1853 a poskytla dostatečný zdroj informací o dění před otevřením Japonska.

Tyto události v Japonsku asi nejlépe popisuje publikace Alberta Craiga *Chōshū in the Meiji Restoration*, v níž se autor zaměřil na historický vývoj knížectví Čóšú, které hrálo rozhodující úlohu při vzniku a vývoji japonské armády v období Meidži. Právě představitelé tohoto knížectví položili základy japonské armády. A nelze opomenout ani Thomase Hubera a jeho dílo *The revolutionary origins of Modern Japan*, jež velmi detailně mapuje životní dráhu všech významných tvůrců japonské císařské armády, jmenovitě Jošidy Šóina, Kusaky Genzuie a Takasugiho Šinsakua. Autorův pohled na zmíněné významné osobnosti mi poskytl řadu podnětů pro zpracování této diplomové práce.

Po prostudování anglicky psané literatury jsem sáhl také po té japonsky psané, kterou z hlediska faktografie považuji za nejpřesnější. Díky svým přátelům v Japonsku jsem získal tři publikace, věnující se japonské armádě v období Meidži, a dále je doplnil o japonský historický slovník a historickou encyklopedii. Všechny prostudované tituly jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Protože téma vzniku a vývoje japonské armády je velmi komplexní a při bližším studiu se mi otevřela celá řada nových dílčích témat, o kterých by bylo možné napsat práci ve stejném rozsahu, jako je tato, musel jsem si určit, kterým směrem se vydám. V prvních kapitolách se tudíž zaměřuji na otevření Japonska v roce 1853 a na politický vývoj, jenž celé události předcházela. Na dalších stránkách věnuji pozornost dvěma knížectvím, která měla rozhodující úlohu v porážce šógunátu, v nastolení císařství a významně přispěla také k rozvoji moderních ozbrojených sil. Charakterizují jejich postoj k západním mocnostem, jejich politickou situaci i motivy, jež je vedly k povstání proti šógunátu. Nutno podotknout, že období svržení šógunátu a nastolení císařství

(1860–1870) patří z hlediska politických událostí mezi nejkomplikovanější, proto se zmiňuji pouze o základní vývojové linii a nepouštím se do přílišných podrobností, pokud to není bezpodmínečně nutné. Knížectví Čóšú popisuji podrobněji, včetně jeho nejvýznamnějších představitelů, neboť převážně jednotky knížectví Čóšú se staly základem moderní císařské armády. Naopak námořnictvo knížectví Sacuma se stalo základem pro vznik císařského námořnictva. První kapitolu uzavírám hodnocením válečných událostí, během nichž byla moc vrácena do rukou císaře a Japonsko sjednoceno.

Vznik a historický vývoj japonské armády je velmi komplikovanou kapitolou dějin, proto se v druhé kapitole daným tématem zabývám co možná nejkomplexněji. Nepopisuji po sobě následující generály, ani jednotlivé administrativní změny, jež souvisely s touto problematikou, ale sleduji dané problémy z různých stran. Například z hlediska vztahu samurajů k této nové armádě, protesty zemědělců v souvislosti se zaváděním povinných odvodů, dopad nové armády na ekonomiku státu a naopak snahu nové vlády o průmyslový rozvoj a s tím související rozvoj armády. Stranou nenechávám ani vztah císaře k nové armádě a administrativní reformy související s požadavky centralizovaných ozbrojených sil.

Na otázku, kde se japonské vládní kruhy při založení a rozvoji armády inspirovaly, se pokouším odpovědět ve třetí kapitole. Zahraničních vojenských misí bylo několik, já však za nejdůležitější považuji vojenské mise francouzské, směřující v 70. letech 19. století ke dvoru šóguna, a především pruskou vojenskou misi, která velmi markantně ovlivnila vývoj japonských ozbrojených sil, již žádná další mise neměla tak významný dopad. Uvádím nejen okolnosti výběru Pruska, ale také průběh působení pruských vojenských poradců v Japonsku a dopad jejich vlivu na další vývoj japonské armády.

V další kapitole se zaměřím na asi největší hrozbu pro nově vzniklý politický systém, sacumskou rebelii, jež velmi důkladně prověřila schopnosti nově zřízené císařské armády. V kapitole pět se zmiňuji o dvou velmi významných válečných konfliktech, které propukly krátce po sobě a Japonsku umožnily dostat se mocensky na vrchol. Při charakteristice vojenských událostí se vyhýbám podrobnému popisu vojenských tažení a detailním rozborům jednotlivých armád, neboť by to značně překračovalo rozsah mé práce. Pouze v případě rusko-japonské války podrobněji rozebírám složení japonské armády, protože považuji za důležité poukázat na početní

stavy, abych následně mohl zhodnotit ztráty japonské armády a dokázat, že japonské vítězství nebylo tak přesvědčivé, jak se mnohdy uvádí.

1. Japonsko se nedobrovolně otevírá světu

Období Meidži (1868–1912) bylo v japonských dějinách přelomové, neboť se japonský feudální stát za necelých 44 let proměnil ve světovou mocnost. Vše odstartoval příjezd komodora Matthew C. Perryho¹ v čele amerických „černých“ lodí roku 1853² a jeho hrozba použít vojenskou sílu k otevření Japonska, které bylo již téměř 250 let v hluboké izolaci. Perry velel celé jedné čtvrtině tehdejšího amerického námořnictva, což představovalo tři parní fregaty a pět dalších doprovodných plavidel.³ Označení „černé lodě“ se vžilo mezi obyvateli ostrovů především kvůli černému dýmu, jenž se valil z komínů jejich lodí poháněných parní soustavou. Taková technologie v Japonsku roku 1853 neexistovala. Flotila byla pověřena Japonsko otevřít i za cenu použití vojenské síly a právě fregaty měly tuto sílu demonstrovat. Komodor vezl dopis od tehdejšího prezidenta Spojených států Millarda Fillmorea (1800–1874), obsahující jasně stanovený požadavek smlouvy o obchodním styku mezi oběma zeměmi. Ten byl předán šógunovi Tokugawovi Iejošimu (徳川家慶 1793–1853)⁴, který si na rozmyšlenou vyžádal roční lhůtu.⁵

Příjezd americké flotily byl pro Japonce prvním seznámením se s vojenskou silou moderního státu. V době izolace šógunát sice přijímal jednou ročně obchodní lodě z Holandska, které občas dovážely knihy obsahující nejnovější poznatky z mnoha oborů, včetně vojenství, lze se tedy domnívat, že mezi japonskými vzdělanci bylo určité povědomí o vojenských schopnostech evropských mocností, nicméně nikdo nebyl schopen reálně odhadnout sílu jednotlivých zbraní, neboť teprve v 19. století zaznamenala vědecká a v souladu s tím i vojenská oblast veliký technologický pokrok. V Japonsku prakticky neexistovalo námořnictvo nebo lodě schopné obeplout svět, což byl jeden z mnoha neblahých důsledků izolace. Navíc ostrovní charakter země představoval další faktor zranitelnosti.⁶ Šógun se pod tlakem okolností a zjevné neschopnosti řešit nastalou situaci obrátil k císařskému dvoru a významným knížectvím s prosbou o radu. Knížata se postavila proti jednání s cizinci a požadovala jejich

¹ Matthew Calbraith Perry žil v letech 1794–1858 a je považován za otce parních bitevních lodí, který energicky prosazoval modernizaci amerického námořnictva. Hrál také rozhodující úlohu při otevření Japonska v letech 1853–1854. Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenhjó*. Tokio 1992, s. 220.

² Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Praha 2003, s. 122.

³ Tamtéž.

⁴ Iejoši Tokugawa byl v pořadí 12. šógunem rodu Tokugawa a zemřel nedlouho po příjezdu komodora Perryho v roce 1853. Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 335.

⁵ Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha 1986, s. 318.

⁶ Okolní moře sice znesnadňovalo přístup případného nepřítelů, ale pokud by k tomu přeci jen došlo, nepřátelské jednotky se na japonském území mohly vylodit prakticky kdekoliv.

vyhnání ze země, přičemž císařský dvůr se také ohradil proti jakýmkoliv kompromisům. Roku 1854 se komodor Perry vrátil pro odpověď a japonská strana nakonec musela přijmout jeho požadavky. Dne 31. března 1854 došlo k podpisu smlouvy „o míru a přátelství“ (日米和親条約 *Ničibei wašin džójaku*), která vstoupila do dějin pod názvem *Kanagawská smlouva*, podle místa podpisu.⁷

Tato událost byla klíčová pro vznik a vývoj japonských ozbrojených sil z několika důvodů. Jednak se poprvé za bezmála čtvrt tisíciletí šógunát obrátil ke dvoru a knížatům s prosbou o pomoc při řešení této situace; de facto politicky zavrával, čehož později využila knížata *tozama* a další mocenské skupiny znechucené dosavadním způsobem vlády. Zároveň díky otevřeným přístavům a volnějším obchodu si knížata mohla nakoupit moderní zbraně. Dále se Japonsko poprvé seznámilo s novým druhem armády, kterou tvořili odvedenci ze všech sociálních tříd, bez ohledu na postavení, a konečně se stala významným faktorem také ničivá síla západních palných zbraní, jejichž účinnost vysoce převyšovala zastaralé japonské zbraně. Nyní se tedy podrobněji seznámíme se situací v Japonsku v letech 1853–1869.

1.1 Vývoj politické situace v Japonsku do roku 1853

V roce 1600 došlo k bitvě u Sekigahary,⁸ kterou se uzavřela poslední fáze sjednocování Japonska a tokugawové definitivně upevnili moc v zemi. Po tomto vítězství šógun Tokugawa Iejasu (徳川家康 1543–1616) rozdělil své vazaly do dvou kategorií: *fudai daimjó* (譜代大名) a *tozama daimjó* (外様大名). *Fudai daimjó* stála za Tokugawy ještě před vítězstvím u Sekigahary a ze strany šóguna byla považována za loajální, proto jim přidělil nejúrodnější oblasti v nížině Kantó. Naopak *tozama daimjó* zahrnovala knížata, která se přidala k Tokugawům až po vítězství v roce 1600 a jejich lojalita vůči šógunovi byla tudíž sporná. Ti proto získali méně úrodná a od hlavního města značně vzdálená území. Cílem se stalo určité ekonomické znevýhodnění nepříliš loajálních knížat, protože na méně úrodných a vzdálených územích nebylo možné dosáhnout takových ekonomických výsledků, jako v nejúrodnějších oblastech Japonska. Paradoxem bylo, že šógun méně loajální knížata poslal nejdále od svého trůnu a tím znemožnil jejich důslednou kontrolu.

⁷ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 123.

⁸ K bitvě u Sekigahary došlo 21. října 1600 a je považována za rozhodující bitvu závěrečné etapy sjednocování Japonska pod nadvládou rodu Tokugawa. Viz tamtéž, s. 81.

Další opatření, které odsunulo *tozama daimjó* z podílu na politické moci, představovalo jednostranné preferování *fudai daimjó* při udělování nových úřadů a funkcí ve státní správě. *Tozama daimjó* dostávala jen zanedbatelné pozice a na chod šógunátu měla mizivý vliv. Naopak *fudai daimjó* se na vládě podílela z velké části a s Tokugawy udržovala těsné vztahy, ale vzájemně se předháněla v podílu na moci. Právě *tozama daimjó* měla rozhodující úlohu v porážce šógunátu v roce 1868.

Významnou roli sehrálo knížectví Čóšú ve spolupráci s knížectvím Sacuma, neboť se obě vojensky podílela na porážce šógunátu. Jádrem moderní japonské armády se však staly převážně jednotky prvně uvedeného knížectví, proto hlavní pozornost věnují právě jim a jejich přerodu v moderní ozbrojené síly. Stranou nezůstane ani jednotky knížectví Sacuma, které hrály nemalou úlohu v počátcích formování císařské armády, proto se následně zaměřím také na ně.

1.2 Knížectví Čóšú (長州藩 *Čóšú han*), zárodek japonské císařské armády

Čóšú představovalo jedno z nevýznamnějších knížectví mezi *tozama daimjó*. Jeho území bylo rozlehlé, lidnaté a rozkládalo se na jihu ostrova Honšú. Z hospodářského hlediska mělo deváté nejvyšší výnosy rýže⁹ a patřilo k bohatým knížectvím. Po bitvě u Sekigahary v roce 1600 se muselo nuceně přidat na stranu Tokugawů a stálo na samé periferii kulturního i hospodářského života, což na druhou stranu představovalo výhodu, neboť šógunát jej nemohl tak důsledně kontrolovat. Čóšú si vedlo svou vlastní politiku a mohlo také provést důležité reformy, které šógunát zoufale potřeboval již na přelomu 18. a 19. století, ale neměl možnost ani prostředky na jejich uskutečnění.¹⁰

Knížectví Čóšú zahájilo ekonomické reformy již v roce 1838¹¹ a jejich hlavní cíl představovalo snížení dluhů samurajů stejně jako výdajů knížectví a také zrušení monopolů, což mělo zefektivnit obchod. Nejdůležitější příčinou ekonomické prosperity se však v roce 1762 stalo zavedení tzv. rezervního fondu, jenž sloužil jako nouzový fond

⁹ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 130.

¹⁰ Šógunát prodělával značnou ekonomickou krizi a celá společnost, která byla držena v tuhém feudálním sevření, se začala pozvolna rozpadat. Samurajové a jednotlivá knížata byli velmi zadluženi u obchodníků, jež stáli na společenském žebříčku nejnižší. Navíc, *kodeks bušidó* samurajům zakazoval obchod a další ekonomické aktivity, a proto se museli spoléhat na štedrou pokladnu svého pána, která se však v důsledku rostoucí populace, neúrod, jednoznačné závislosti na zemědělské výrobě i absencí moderních peněžních vztahů stále více vyprazdňovala.

¹¹ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 130.

pro případ finančních potíží samotného knížectví nebo jejich feudálního vazala.¹² Zároveň byl využíván jako prostředek při uzavírání obchodu a též jako zdroj investic, který se později, v 60. letech 19. století, velmi osvědčil. Právě díky němu si Čóšú mohlo dovolit nakoupit západní zbraně.

Z politického hlediska byl významný rok 1857, kdy se do čela knížectví dostala skupina umírněných reformistů, kteří obhajovali účast Čóšú v řešení otázek celonárodního charakteru. Jinými slovy knížectví mělo vystoupit ze své izolace a aktivně se podílet na politickém životě, a tak obrátilo svou pozornost k císaři. Důvodem nebyla jen nenávisť k Tokugawům reprezentujícím šógunát, ale i nebezpečí, které v této době západní mocnosti představovaly, stejně jako neschopnost šógunátu čelit dané hrozbě.

Období mezi léty 1860–1870 bylo z hlediska japonských dějin přelomové, neboť v tomto krátkém čase došlo ke svržení šógunátu, nastolení císařství a několika střetům odbojných a radikálních knížat se západními mocnostmi. Právě knížectví Čóšú tehdy vedlo války téměř proti všem. Na domácí frontě bojovalo za císaře a jeho opětovné získání politické moci a v otázce vztahu se Západem velmi ostře vystupovalo proti přítomnosti cizinců. Bohužel, na obou frontách v letech 1863–1864 zatím prohrávalo. I přes tyto vojenské neúspěchy mělo Čóšú díky předešlým reformám ekonomické zázemí, lidské zdroje i dobrou výchozí pozici pro sestavení moderní armády.

1.2.1 Jošida Šóin (吉田松陰 1830–1859), duchovní otec moderních jednotek

Jošida Šóin byl v Japonsku jedním z nejvýznamnějších politických myslitelů 19. století a zasloužil se také o vznik konceptu moderních ozbrojených sil. Narodil se v roce 1830 a ve čtyřech letech byl adoptován rodinou Jošidů (吉田), která po generace podporovala učitele ze školy vojenské taktiky Jamaga¹³. Již v útlém věku projevoval malý Šóin vyzíralost a touhu po vzdělání a díky prostředí, v němž vyrůstal, se brzy stal expertem ve vojenských záležitostech. Po skončení studia odcestoval do Eda, kde pod dohledem mnoha slavných učitelů pokračoval v dalším vzdělávání. Psal se rok 1850 a Jošida si začal uvědomovat nutnost studovat západní země pro obranu Japonska. Tyto myšlenky, pod názvem *pobřežní obrana* (海防論 *kaibóron*), se šířily především

¹² Tamtéž.

¹³ Škola vojenské taktiky Jamaga nese název podle svého zakladatele Jamagy Sokóa (山鹿素行 1622–1685), který prosazoval používání západních střelných zbraní a dělostřelectva. Více viz TÓRU, Umihara. *The True Spirit of Education*. Indiana University 1999, s. 27.

v oblasti Eda.¹⁴ Příjezd komodora Perryho v roce 1853 potvrdil správnost Jošidových teorií o nutnosti obrany země, a proto se rozhodl na jedné z lodí odcestovat do ciziny.¹⁵ V roce 1854 se o to skutečně pokusil, avšak byl chycen a dopraven zpět do knížectví Čóšú a následně uvězněn. V roce 1855, po propuštění z vazby, získal titul učitele vojenských studií a bylo mu povoleno otevřít si školu v knížectví Čóšú, neboť jeho představitelé si rovněž uvědomovali potřebu vzdělání v oblasti vojenství.

Jošida Šóin měl řadu studentů, kteří se později stali vůdci revoluce Meidži. Příkladem může být Jamagata Aritomo (山縣 有朋 1838–1929)¹⁶, Itó Hirobumi (伊藤 博文 1841–1909)¹⁷, Kido Takajoši (木戸 孝允 1833–1877)¹⁸ a další. Jošida kladl důraz na autoritu císaře, jehož považoval za základ národní politiky Japonska a ještě v roce 1858 své studenty varoval před otevřenou vzpourou proti šógunátu, která by mohla vést k rozvratu země. Když však šógunát roku 1858 proti přání dvora podepsal smlouvu o vzájemném obchodu (日米修好通商条約 *Ničibei šúkó cúšó džójaku*) s Američany, stal se z Jošidy Šóina radikální stoupenec hnutí *sonnó džóí*. V roce 1859 byl popraven za účast na přípravách atentátu na posla z Eda.

Jošida ve své škole (松下村塾 *šóka sondžuku*) místo šermířství učil studenty základy pěchotních formací západních armád a zacházení se zbraněmi. V té době samozřejmě neměl k dispozici žádné skutečné zbraně, proto svým žákům rozdával bambusové tyče a s jejich pomocí je učil manipulaci se zbraněmi. Vzhledem k tomu, že se mnoho z nich stalo vůdci jednotek *kiheitai*, je možné se domnívat, že právě Šóinovo vzdělávání usnadnilo zformování těchto střeleckých oddílů a nasazení v boji.¹⁹ Právě proto je Jošida Šóin považován za duchovního otce myšlenky střeleckých smíšených jednotek.

¹⁴ Viz CRAIG, Albert M. *Chōshū in the Meiji Restoration*. Cambridge 1961, s. 156.

¹⁵ Tamtéž, s. 157.

¹⁶ Jamagata Aritomo byl princ a polní maršál japonské císařské armády, který se do dějin zapsal již v době střetů Čóšú se Západem v průlivu Šimonoseki v roce 1864. Později se stal dvakrát premiérem ve vládě, ale jeho největší zásluhu představuje spolupráce na budování císařské armády. Právě on byl na přelomu 19. a 20. století klíčovou osobou při formování, výcviku a nasazení japonské císařské armády. Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenjó*, s. 251.

¹⁷ Itó Hirobumi byl původem samuraj z Čóšú, jenž se spolupodílel na vzniku ústavy Meidži a v roce 1885 se poprvé stal premiérem vlády a tuto funkci zastával ještě třikrát. Zemřel v roce 1909 na následky střelného poranění. Viz tamtéž, s. 259.

¹⁸ „Kido Takajoši pocházel z Čóšú a byl žákem Šóina Jošidy. Hrál klíčovou roli v domácí knížecí vládě a výrazně pomohl při jejím definitivním a otevřeném přechodu na radikální linii hnutí *sonnó džóí*“. Více viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 131.

¹⁹ Viz HUBER, Thomas M. *The Revolutionary Origins of Modern Japan*. California 1981, s. 31.

1.2.2 Vznik jednotek *šotai*

V 60. letech 19. století se v knížectví Čošú zrodil zcela nový druh bojové jednotky *šotai* (諸隊)²⁰, do kterých byli přijímáni všichni muži, bez ohledu na sociální postavení či rodový původ. Tyto jednotky vznikly na přímý podnět knížectví, anebo byly samuraji, ve spolupráci s bohatými rolníky a obchodníky, od kterých dostávali finanční podporu, zformovány neoficiálně. Do první kategorie patří *kiheitai* (奇兵隊), *júgekitai* (遊撃隊) a další, které v roce 1863 zorganizoval Takasugi Šinsaku (高杉晋作 1839–1867) po prvním bombardování Šimonoseki.²¹ Do druhé kategorie řadíme například *šúgitai* (集義隊), jež vznikly v srpnu roku 1863 za podpory bohatých rolníků, přičemž o dva měsíce později tato jednotka získala od knížectví oficiální podporu.²² Podobné oddíly se postupně začaly objevovat na celém území Čošú, přičemž iniciativa vycházela převážně z řad nižších samurajů, právě oni se stávali důstojníky, neboť měli patřičné vzdělání v západním způsobu vojenství.

V jednotkách *šotai* byl zaveden precedens, protože jejich členy, s právem nosit zbraň, se mohl stát prakticky každý muž. Tento fakt dokládají údaje o počtech samurajů a občanů v jednotkách. Například *kiheitai* měla v dubnu roku 1864 celkem 292 členů, z toho 43% tvořili samurajové, 33% občané²³ a 24% příslušníci neznámého sociálního původu. Pro ilustraci přikládám následující tabulku, v níž porovnávám *dai ni kiheitai* (第二奇兵隊) a *jóčótai* (膺懲隊), které v daném období rovněž vznikly.²⁴

Postavení nebo Povolání	<i>Dai ni kiheitai</i>		<i>Jóčótai</i>	
	Počet	%	Počet	%
Rolník/Rybář/Měšť'an	78	57%	123	54%
Samuraj	34	25%	75	33%
Šintoistický mnich	21	15%	7	3%
Lékař	0	0%	1	1%
Neznámo	4	3%	21	9%
Celkem:	137	100%	227	100%

²⁰ Slovo se skládá ze znaků šo 諸, což znamená různý, zvláštní, četné a znaku tai 隊, který odpovídá českému slovu jednotka ve smyslu zbrojená skupina. Tento pojem označoval smíšené jednotky (viz kapitola 1.2.2).

²¹ Takasugimu je připisována zásluha na vzniku jednotek *kiheitai*, ale také Kusaka Genzui (久坂玄随 1840–1864) měl veliké zásluhy na jejich budování. Viz HUBER, Thomas M. *The Revolutionary Origins of Modern Japan*, s. 120.

²² Viz CRAIG, Albert M. *Chōshū in the Meiji Restoration*, s. 271.

²³ Slovo občan je zde užito jako ekvivalent k anglickému slovu *commoner*.

²⁴ Viz CRAIG, Albert M. *Chōshū in the Meiji Restoration*, s. 272.

1.2.3 První nasazení jednotek šotai

Dvůr na nátlak Čóšů donutil šóguna vyhlásit, že se 25. června roku 1863 stane dnem, kdy budou z Japonska vypuzeni cizí barbaři. Šógun si uvědomoval nemožnost splnění požadavku a ve stanovený den vůbec nic nepodnikl. Avšak čóšúské pobřežní baterie 25. června 1863 v průlivu Šimonoseki zahájily palbu na obchodní plavidla.²⁵ Odplata přišla již 26. června, když americký dělový člun USS Wyoming jednu loď potopil a druhou poškodil. Američané i nadále pokračovali s odstřelováním pobřežních baterií, které ležely v dosahu jejich děl, ale samy se bránit nemohly. Navíc 29. června odstřelovala pevnost knížectví Čóšů francouzská válečná loď a později se na pobřeží vylodily další francouzské oddíly, které zničily pevnost i sklady munice.²⁶ Podobnou válečnou zkušenost získalo také knížectví Sacuma.

Popsaná událost zdecimovala knížectví Čóšů a výrazně oslabila jak jeho vliv na císaře, tak na vývoj domácí politické scény. Radikální vůdci rodu se však nevzdávali a již roku 1864 zahájili v průlivu Šimonoseki nové ostřelování plavidel. Odpověď přišla 5. září 1864, kdy připlula flotila britských, francouzských, holandských i amerických lodí čítající sedmnáct plavidel s 5 000 muži na palubě a 300 děly.²⁷ Zde se poprvé zapsal do dějin mladý samuraj Jamagata Aritomo, jenž v čele dělostřelectva zahájil palbu a poškodil vlajkovou loď spojenecké flotily. Radikální vůdci si postupně uvědomovali bezvýchodnost situace a ve snaze zabránit další devastaci pobřeží zaručili volný průjezd průlivem. Došlo však k vylodění a v následující ofenzivě se západním mocnostem podařilo obsadit pobřeží při průlivu. Čóšů kapitulovalo a muselo zaručit jeho volný průjezd, neopevňovat pobřeží a zaplatit válečné reparace.

Čóšů se na domácí frontě otevřeně postavilo proti šógunovi. I přes vojenské porážky od Západu radikální vůdci vedli v srpnu roku 1864 svá vojska směrem na Kjóto, ostatní knížectví si však po porážce Čóšů uvědomila nesmyslnost dalších bojů proti cizincům, a proto se oddílům vyslaným 20. srpna z Čóšů k císařskému paláci postavila na odpor. Bitva trvala pouze den a Čóšů nedokázalo odolat síle moderního sacumského dělostřelectva a tradičnímu způsobu boje samurajů z Aizu. Roku 1864 bylo poraženo

²⁵ Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*, s. 321.

²⁶ Viz HUBER, Thomas M. *The Revolutionary Origins of Modern Japan*, s. 121.

²⁷ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army: Its Rise and Fall, 1853–1945*. Kansas 2009, s. 4.

spojeným sacumsko-aizuským vojskem²⁸ a šestnáct vůdců i jejich zástupců ještě před branami hlavního města spáchalo sebevraždu.²⁹

1.3 Knížectví Sacuma (薩摩藩 *Sacuma han*)

Sacuma bylo po vojenské stránce druhým nejvýznamnějším knížectvím v tehdejší Japonsku a jeho hlavní význam spočíval v námořních silách. Mělo velmi podobný osud jako knížectví Čóšú, neboť se plně stavělo za politiku vyhnání cizinců a opětovné nastolení moci císaře. K jeho první konfrontaci s cizí mocností došlo roku 1862 v Namamugi, kde se skupina britských obchodníků potkala s poselstvem vracejícím se z Eda a následný konflikt mezi Brity a samuraji ze Sacumi skončil vraždou obchodníka C. L. Richardsona. Tento incident značně zkomplikoval situaci šógunátu, neboť Velká Británie požadovala finanční náhradu nejenom od knížectví Sacuma, ale také od něj. Na jaře roku 1863 se v Edu vylodilo několik set francouzských a britských vojáků a šógunát musel ustoupit a vyplatit finanční náhradu ve výši sto tisíc liber.³⁰ Knížectví Sacuma tento požadavek naopak odmítlo.

Dne 15. srpna 1863 se v kagošimském zálivu objevily britské bitevní lodě, které byly poslány za účelem vynutit si zaplacení finanční náhrady a také potrestat samuraje, jenž při incidentu v Namamugi zabil zmíněného britského obchodníka.³¹ Velitel britské vlajkové lodě ignoroval tajfun a za prudkého větru, unášen silnými vlnami, doplul až na dostřel sacumských pobřežních baterií, které zahájily palbu z celkem 83 děl. Britové zaznamenali 66 obětí, ale jakmile se dostali mimo dostřel, zahájili protiútok velkorážními děly a zničili velkou část Kagošimy.³² Ničivá síla britských děl byla ohromující a knížectví Sacuma po této odplatě velmi pohotově požádalo o příměří.

Vojenská porážka, kterou Britové přichystali knížectví Sacuma, měla značný vliv na vývoj dalších událostí. Představitelé knížectví si uvědomili, že se zastaralými zbraněmi a feudálním způsobem boje, v němž se kladl hlavní důraz na masivní útok pěších jednotek, není možné porazit západní velmoc. Po sjednání příměří s Brity se tedy představitelé knížectví spojili s britskými diplomaty a za jejich spolupráce si z Anglie najali vojenské poradce a zásadně modifikovali svůj způsob boje. V září roku 1863 se

²⁸ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 133.

²⁹ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 4.

³⁰ Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*, s. 321.

³¹ Tamtéž, s. 322.

³² Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 2.

spojili s knížectvím Aizu, ležícím na severozápadě Japonska, a podobně jako knížectví Čóšú chtěli mít rozhodující podíl na moci. Právě spojené sacumsko-aizuské oddíly jednotky knížectví Čóšú vyhnaly od bran hlavního města za použití moderních děl, jež nakoupily od Britů.

Střety se západními mocnostmi byly pro obě knížectví velmi dramatické a ovlivnily jejich další vojenský i politický vývoj. Obě knížectví tím získala zkušenosti s moderním způsobem boje západních velmocí a poznala reálnou sílu jejich vojenské techniky, na domácí politické scéně se pak knížectví Sacuma i Čóšú snažila strhnout moc na svou stranu. V oblasti zahraniční politiky, i přes své dřívější silně proticizinecké postoje, navázala úzké obchodní kontakty se západními mocnostmi a jejich hlavním bodem zájmu bylo studium vojenské techniky a nákup zbraní. Právě v této době si západní země začaly uvědomovat, že postavení šóguna není tak silné, jak se zdálo, a nový britský vyslanec Harry S. Parks (1828–1885)³³ dokonce roku 1865 vyjednal oficiální návštěvu Britů v Kagošimě. Nejenom Sacuma, ale i Čóšú bylo tomuto postupu velmi nakloněno a i přes protesty šógunátu nakupovalo od cizinců zbraně a posílalo své obchodníky, kteří bez ohledu na protesty šógunátu v zahraničí prováděli nákupy.³⁴

1.4 Čóšú odolává šógunátu

V roce 1864 poslal šógun proti knížectví Čóšú první vojenskou expedici, aby tak demonstroval svou sílu a potrestal útok na hlavní město, jenž byl jednotkami Sacuma-Aizu odražen. Kolem šóguna se shromáždila téměř 150 000 armáda pochodující směrem na jih Japonska, která uvnitř knížectví způsobila rozvrat. Dřívější porážka u Kjóta i hrozba 150 000 armády zdiskreditovaly radikální vůdce a konzervativci se již v roce 1864 opětovně chopili moci. „*Tváří v tvář šógunátní přesile 24. ledna 1865 kapitulovali a přijali poměrně mírné požadavky omluvy, popravení tří čelních vazalů, zodpovědných za předchozí politiku, navrácení sedmi extremisticky smýšlejících dvořanů, kteří do Čóšú uprchli, a konečně rozpuštění nově tvořených oddílů, které dříve zaútočily na Kjóto.*“³⁵ Uvedená opatření stačila k tomu, aby roku 1865 došlo k rozpuštění koalice kolem šóguna. Navíc on sám politicky vrávorál a knížata, která vyslala své oddíly, si dlouhé boje a posílení moci šógunátu rozhodně nepřála.

³³ Harry S. Parks byl britský diplomat, jenž v 19. století působil v Číně a Japonsku. Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 135.

³⁴ Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*, s. 326.

³⁵ REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 134.

Mladí radikální vůdci Čóšú se však proti rozpuštění jednotek *šotai* postavili na odpor a protestovali i proti ponižujícím podmínkám příměří. Zároveň také pohrdali zastaralými metodami boje a snažili se vytvořit více smíšených jednotek a vybavit je moderními zbraněmi. Takasugi Šinsaku rozšiřoval své jednotky *kiheitai*³⁶ a vybavil je novými zbraněmi, které pro něho nakupovali agenti ze Sacumy od britských obchodníků v Šanghaji.³⁷ Zavedl velmi přísnou disciplínu a výjimkou nebyly ani popravky dezertérů.

Na sklonku roku 1865 se vyhrtyly rozpory mezi radikálními vůdci a konzervativním křídlem v čele knížectví. Takasugi, jak mu bylo nařizeno, nerozpustil své jednotky, ale vyrazil na Hagi, hlavní město knížectví.³⁸ Následovala bitva za bitvou, v nichž *šotai* se svou moderní taktikou i výzbrojí vítězily. Bylo to v moderních dějinách Japonska poprvé, kdy se nižší samurajové svým pánům otevřeně postavili a vedli proti nim ozbrojený odpor. Takasugi dorazil 12. března 1865 do hlavního města a prosadil radikální reformní vedení, avšak kvůli svému fyzickému zdraví zodpovědnost za reorganizaci armády převzal Ómura Masudžiró (大村益次郎 1824–1869)³⁹. Byl více pro císařský, než proti cizincům, což mu usnadňovalo cestu do nejvyšších pater velení v armádě, která potřebovala vzdělaného muže, jenž ji dokáže reformovat, ale nebude tak radikální, jako Takasugi.

Ómura Masudžiró představoval klíčovou osobu při formování jednotek *šotai*, reprezentoval mladou generaci radikálních vzdělaných samurajů a společně s Jamagatou Aritomem položili základy moderní japonské armády. Domnívali se, že moderní výzbroj, jednotný výcvik a centrální vedení budou vhodnější, než armáda samurajů. Ómura byl obdivovatelem francouzské armády, především Napoleona, nejenom v 19. století považovaného za jednoho z nejlepších vojevůdců, a tak nabyt přesvědčení, že dobře vycvičení rolníci mohou s moderními zbraněmi bojovat stejně dobře jako samurajové.⁴⁰ Rozhodl se tedy budovat ozbrojené síly podle francouzského vzoru. Používal k tomu i překlady holandských vojenských příruček a jednotky *kiheitai*

³⁶ Označení *kiheitai* se vztahovalo na jednotky zorganizované Takasugim Šinsakuem, ale smíšené jednotky se všeobecně nazývaly *šotai*, anebo měly své konkrétní názvy.

³⁷ Viz CRAIG, Albert M. *Chōshū in the Meiji Restoration*, s. 316.

³⁸ Hagi (萩) bylo hlavním městem knížectví Čóšú, právě proto byl od něj odvozován i název knížectví Hagi han (萩藩).

³⁹ Drea uvádí jméno Jasudžiró (viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 4), avšak Thomas Huber pracuje se jménem Masudžiró (viz HUBER, Thomas M. *The Revolutionary Origins of Modern Japan*, s. 194). Správně podle čtení znaků je to Masudžiró (益次郎).

⁴⁰ Viz COLLCUTT, Martin, JANSEN, Marius a KUMAKURA, Isao. *Svět Japonska: Kulturní Atlas*. Praha 1997, s. 177.

trénoval v taktice útoku.⁴¹ Postupně vytvořil vojenskou taktickou doktrínu, podle níž tyto jednotky měly bojovat jako guerilly.⁴²

Ómura byl hlavním reformátorem a lze říci také otcem moderní japonské armády. Reformy započal prodejem samurajských brnění a helem, aby získal peníze, za které kupoval ruční zbraně. Vzhledem ke svému obdivu francouzské armády zakoupil nejnovější pušky Minié⁴³ a trénoval své muže v boji na blízko s bajonety, místo původního šermířství. V průběhu roku 1865 shromáždil Ómura armádu o síle přibližně 4000 mužů, kterou rozdělil do jednotek s rovnoměrným počtem válečníků a civilistů⁴⁴.

1.5 Druhá trestná výprava proti Čóšú roku 1866

Nedodržení podmínek příměří, uzavřeného při předešlé vojenské expedici proti Čóšú, a pokračující výcvik i vytváření nových jednotek vyprovokovalo další vojenskou expedici v srpnu roku 1866.⁴⁵ Při budování koaliční armády se naplno projevila slabost šógunátu, protože největší a vojensky nejsilnější knížectví Sacuma se odmítlo tažení zúčastnit. Přesto šógunátní armáda měla poměrně značnou přesilu, avšak její kvalita, motivace a organizace se nedaly srovnat s disciplínou, výzbrojí a motivací jednotek z Čóšú.

Ómura měl dost času na přípravu k obraně knížectví. Vedl vlastní mužstvo podél severní hranice a využíval boční útoky nebo údery na zadní voj šógunovy armády. Jednalo se v podstatě o partyzánskou taktiku, kdy Ómura se svými muži rychle zaútočil z týlu nebo na bok nepřítele.⁴⁶ Jeho armáda měla vysokou morálku, byla značně pohyblivá a tím se vyrovnala početně silnějším silám šóguna. Jednotky *šotai*, vyzbrojené novými puškami *minié*, byly schopné pálit až na vzdálenost 450 metrů, což

⁴¹ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 4.

⁴² Guerillový způsob boje byl typický pro nepravidelné nebo nevojenské jednotky. Jednalo se v podstatě o partyzánský způsob souboje, ve kterém převažovaly přepady ze zálohy, sabotáže a vyhýbání se regulérním polním bitvám.

⁴³ Puška Minié, zcela nová zbraň, významně promluvila do válek 19. století. Byla vynalezena v roce 1849 Francouzem Claudem Etiennem Minié a Henri-Gustavem Delvignem. Svou účinností předznamenala brutalitu budoucích válečných konfliktů, protože díky novým nábojům se zakulacenou špičkou a schopností dokonale vyplnit hlaveň způsobovala velmi vážná zranění. Byla navržena tak, aby ji bylo možno rychle nabíjet zepředu. V 19. století se stala masově rozšířenou pěchotní zbraní, využívala se nejen v americké občanské válce, ale také ve válce Bošín (viz dále).

⁴⁴ Slovo civilista je zde užito jako označení pro příslušníka vojenských jednotek, ale bez samurajského statusu. Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 5.

⁴⁵ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 134.

⁴⁶ Ómura Masudžiró tuto partyzánskou taktiku nazýval „lovení zajíce“. Viz DREA, Edward J. *Japan's Imperial Army*, s. 5.

v sevřených formacích způsobovalo chaos i těžké ztráty. Šógunova armáda nestačila adekvátně reagovat a velení postupně ztrácelo taktickou kontrolu nad situací. Zde se též naplno projevila i psychologie války, protože jednotky šóguna musely pochodovat v sevřených tvarech a neměly přílišnou volnost v rozhodování a tím pádem i možnost rychle reagovat na situaci. Naproti tomu jejich protivník mohl operovat volněji. Přepadával nepřítele při pochodu a střílel ze všech míst, například ze střech vesnických domků nebo v hustě zalesněných místech. Šógunovy jednotky se dostávaly pod tlak a jejich morálka i odhodlání bojovat povážlivě klesly. Navíc taktika masového útoku pěchoty byla v tomto případě zcela neúčinná. V říjnu se armáda začala postupně rozpadat a šógun se dal na ústup.

Na jižní frontě vedl přes průliv Šimonoseki ofenzívu Takasugi se svým poručíkem Jamagatou Aritomem. S jednotkami *kiheitai* provedli obojživelný útok na přístavy v držení šógunátu a podařilo se jim zlikvidovat zásoby. Malé pohyblivé dělové čluny měly převahu nad těžkopádnými velkými válečnými loděmi, které jen velmi pomalu dokázaly manévrovat v mělkých vodách průlivu. Postupně byly nuceny se vzdát. Šógunátu po těchto neúspěších postupně docházely síly a fakt, že se k této druhé expedici odmítla přidat knížectví Sacuma i další, rozhodl o nezdaru druhé trestné výpravy. Morálka šógunových jednotek i jejich velmi špatná výzbroj nakonec způsobily, že vojáci utekli do Nagasaki. Naopak Takasugi slavil úspěch, protože jeho guerillová taktika dokázala porazit početně silnější armádu a vítězství na moři vrátilo strategicky důležitý přístav Šimonoseki zpět do rukou Čóšú.

Občanská válka v knížectví Čóšú, ve které se nižší samurajové postavili proti svým pánům, když odmítli uposlechnout rozkaz k rozpuštění svých smíšených jednotek, a následný odpor proti šógunově druhé trestné výpravě se staly zlomovými událostmi v počátečním vývoji moderní japonské armády. Bojové schopnosti jednotek *šotai* potvrdily správnost Ómurovy teorie, že je možné z obyčejných rolníků udělat skutečně dobrou armádu, pokud je dobře vyzbrojena a vycvičena. Avšak proti silnému dělostřelectvu nebyly stále dostatečně efektivní. Sám Ómura pochopil, že s bajonetem a puškou nelze zničit postavení dobře opevněných děl.

Během závěrečné části tažení, v dubnu roku 1867, umírá Takasugi a jeho nástupcem byl jmenován Ómura, z důvodu jeho méně politického a ideologického

smýšlení, než tomu bylo v případě Jamagaty.⁴⁷ Jeho nesporné taktické zkušenosti a technické vzdělání ho předurčilo k vedení nové armády Čóšú.

1.6 Postoj šóguna Keikiho

Keiki se po zdrcující porážce vlastní armády rozhodl jednat a pozval francouzské poradce na svůj dvůr, aby mu pomohli reorganizovat vojsko. Šlo o logický krok, neboť v této době se ještě nechtěl vzdát své svrchované vlády a měl bohaté zkušenosti s tím, co dokážou moderní zbraně. Hlavní důraz kladl na dělostřelectvo, které tehdy stále patřilo k nejsilnějším polním zbraním. V lednu roku 1867 francouzští poradci zorganizovali dva moderní prapory pěchoty doplněné o dvě baterie dělostřelectva. Úsilí šóguna podporovali především francouzský vyslanec Léon Roches (1809–1900)⁴⁸, který doufal v rozšíření vlivu v Edo prostřednictvím vojenské pomoci. Za jeho působení byla v Jokohamě otevřena francouzská vojenská škola a vybudovány doky u Jokosuky.

Hlavním cílem obchodu se stal nákup pěchotních zbraní a mezi obchodní partnery patřila Británie, Francie, USA, Rusko, Holandsko a další země, avšak z vojenského hlediska nejvíce v této době dominovali Francouzi a Britové. Velkou úlohu hrály také postoje jednotlivých představitelů knížectví, kteří se ve vojenských konfliktech inspirovali pouze vítězi. Například knížectví Sacuma, jehož hlavní město Kagošima bylo rozbombardováno britskou námořní eskadrou, hned po uzavření příměří s Brity podepsalo obchodní smlouvy a nakoupilo zbraně. Podobnou situaci prošlo i knížectví Čóšú, které rovněž z Británie přijímalo dodávky zbraní, ale pak se vlivem Ómury přeorientovalo na Francii.

1.7 Válka Bošin (戊辰戦争 *Bošin sensó* 1868–1869)

Na následujících řádcích nehodlám dopodrobna rozebírat jednotlivá vojenská tažení a bitvu za bitvou, neboť to pro předloženou práci není podstatné. Spíše se zaměřím na politické pozadí konfliktu a osobnosti, jež se v dané době chopily moci a měly velmi silný vliv na budování nového státu a armády. Koncem 60. let probíhaly první pokusy o vytvoření skutečné císařské armády. Zároveň došlo k pokusům

⁴⁷ Bylo totiž nutné vybrat odborníka s nepříliš radikálním postojem k politice.

⁴⁸ Léon Roches byl reprezentantem francouzské vlády v Japonsku v letech 1864–1868. Viz MEDZINI, M. *French Policy in Japan*. Harvard University, Press 1971, s. 127–132.

o institucionalizování odvodů do nové armády a postupné přecházení této agendy z knížectví na nově vznikající státní instituce.

Válka Bošin byla občanskou válkou, kterou mezi sebou vybojovaly jednotky císařské armády a jednotky šóguna. Znamenala definitivní návrat moci do rukou císaře. Název Bošin byl odvozen z čínského kalendáře, ve kterém se rok 1868 stal symbolicky rokem draka⁴⁹. Jednotky císařské armády tehdy ještě neexistovaly, ale označovaly se tak jednotky, které spadaly pod velení knížectví Sacuma a Čóšú hlásícím se k trůnu. Proti nim stály jednotky věrné šógunovi.

Válka byla nevyhnutelná a obě znesvářené strany byly dobře vyzbrojené moderními zbraněmi. Navíc v této době přišla nová generace vladařů, císař Meidži (明治 1852–1912)⁵⁰ a šógun Tokugawa Jošinobu (徳川慶喜 1837–1897)⁵¹. Císař Meidži byl velmi mladý a nezkušený, což dávalo poměrně volnou ruku jeho poradcům, k nimž patřil především Iwakura Tomomi (坂岩倉具視 1825–1883)⁵² a zástupci Sacumy Saigó Takamori (西郷隆 1828–1877)⁵³ a Ókubo Tošimiči (大久保利通 1830–1878)⁵⁴. Čóšú reprezentoval Jamagata Aritomo.⁵⁵

Záměrem obou knížectví bylo získat císaře pro myšlenku úplného zničení šógunátu, protože vladařova záštita zajišťovala legitimitu jejich cílů. To se nakonec podařilo a knížectví Sacuma i Čóšú získala tajné pověření ke zničení šógunátu. Navíc obě spolu již v březnu roku 1866 uzavřela tajnou dohodu, která se stala základem *koalice Sacuma-Čóšú* (薩長同盟 *saččo dómei*) nebo také *jihozápadní koalice*.⁵⁶ Právě na základě této smlouvy knížectví Sacuma vypovědělo účast na druhé trestné výpravě. Třetím knížectvím, jež se z politického hlediska aktivně podílelo na událostech války

⁴⁹ První znak slova bošin (戊) označuje v čínském zvěrokruhu pořadové číslo 5, ten druhý (辰) zase draka. Zmíněný zvěrokruh je spojen s datováním v čínském kalendáři. Po drakovi následuje had, proto rok 1869 byl rokem hada a předchozí rok 1867 rokem králíka.

⁵⁰ Císař Meidži, vlastním jménem Mucuhito, vládl Japonsku až do své smrti, do roku 1912. Poté bylo nastoleno pravidlo označovat zemřelého císaře názvem éry, v níž vládl, a tak především v japonských pramenech je známý jako císař Meidži. Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 135.

⁵¹ Tokugawa Jošinobu byl také známý jako Keiki a stal se posledním šógunem v Japonsku. Vládl do roku 1868, kdy moc přešla do rukou císaře. Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenhjó*, s. 235.

⁵² Japonský státník, který se postavil proti izolaci země a také proti vyslání vojsk do Koreje v roce 1873, protože se obával reakce západních mocností, kterým Japonsko nemohlo vojensky konkurovat. V roce 1867 stál u návratu moci do rukou císaře a pomohl upevnit systém císařské vlády. Tamtéž, s. 235.

⁵³ Bojoval za obnovu moci císaře ve válce Bošin a byl v čele jihozápadní koalice. Později vedl proti nové vládě sacumské povstání, po kterém spáchal sebevraždu. Viz dále.

⁵⁴ Ókubo Tošimiči byl politik ze Sacumy, jenž se v období Meidži stal jedním z hlavních strůjčů pozemkové reformy, zasloužil se také o průmyslový rozvoj země a od roku 1871 stál v čele ministerstva financí. Tamtéž, s. 232.

⁵⁵ Viz pozn. č. 16.

⁵⁶ Viz VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*, s. 326.

Bošin, bylo knížectví *Tosa* (土佐). Koalice měla již předem připravený plán svržení šóguna, ale představitelé rodu Tosa ho upozornili na hrozící nebezpečí, a tak již 9. listopadu 1867 z vlastní vůle abdikoval.⁵⁷ Situace se tím značně zkomplikovala, neboť zmíněným rodům šlo o jednoznačné zničení Tokugawů a transformaci celé společnosti.

Nakonec došlo k tomu, že 3. ledna roku 1868 vstoupily spojené sacumsko-čóšuské oddíly do Kjóta, obsadily císařský palác a vyhlásily tzv. restauraci císařské moci (明治維新 *Meidži išin*).⁵⁸ Ozbrojený puč se stal tudíž rozbuškou pro válku Bošin, která byla de facto válkou občanskou. Keiki byl připraven výsledky tohoto převratu akceptovat, ale širší koalice zastoupená vedlejšími větvemi rodu Tokugawa se odmítla vzdát svých práv a rozhodla se bránit silou. O výsledku rozhodly tři významné bitvy, přičemž první se odehrála u Fušimi, druhá na území dnešního Uena v Edu (dnešním Tokiu) a poslední událostí se stalo obléhání pevnosti v Hakodate. Ve všech zmíněných konfliktech se střetly šógunátní síly s jednotkami císaře, jejichž převážnou část tvořili vojáci z knížectví Sacuma a Čóšú. Na obou stranách stanuly jednotky vycvičené podle západního způsobu boje, vyzbrojené moderními střelnými zbraněmi a disponující dělostřelectvem.

Do války Bošin se samozřejmě zapojily jednotky *šotai* z Čóšú, které paradoxně bojovaly za císaře a trůn, ale nepatřily trůnu a císař jim ani nevelel. Na počátku května roku 1868 byla zorganizována jednotka tělesných strážců o síle 400 až 500 mužů, která přímo podléhala císaři a měla za úkol jej chránit. Příslušní pocházeli z jednotek Sacuma a Čóšú, avšak objevili se zde též veteráni z bitvy u Fušimi, svobodníci a samurajové bez pána (tzv. róninové) z různých panství. Naopak postrádala moderní zbraně, a tak záhy došlo k jejímu rozpuštění.⁵⁹

V této době probíhaly i první pokusy o centrální formování armády a náborů mužů z provincií. Jak Edwin Reischauer píše: „*Ani jeden z členů nové vlády neměl zkušenosti s řešením úkolů na celonárodní úrovni, ale metodou pokusu a omylu se jim podařilo zavést systém, který fungoval...*“⁶⁰ To se týkalo také procesu vytváření celonárodní armády. Prvním důkazem se stal pokus o vytvoření elitní jednotky tělesných strážců, po němž v dubnu roku 1869 následovala snaha o konstituování centralizované armády. Byl vytvořen úřad pro vojenské záležitosti, který zahrnoval úřad

⁵⁷ Tamtéž, s. 327.

⁵⁸ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 135.

⁵⁹ Viz DREA, Edward, J.: *Japan's Imperial Army*, s. 10.

⁶⁰ REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 138.

pro vojenství a úřad pro námořnictvo. Rovněž odvody do armády byly chaotické a několikrát se změnil systém nábory nováčků. V roce 1869 byly odvody organizovány na všech územích, která centrální vláda měla pod kontrolou a také s ohledem na výroční produkci rýže, neboť ta ovlivňovala počet odvedenců do nové armády. Právě tato armáda odvedenců *čoheigun* (徴兵軍) v sobě integrovala jak samuraje, tak obyčejné rolníky.

Stále tu však existovala původní administrativní struktura a právo na odvod vojáků do nové státní armády stálo v rozporu s právy jednotlivých knížectví. Vláda navíc počítala se zvýšením odvedenců z bohatších panství. V červnu roku 1868 stanovila vyšší odvody do armády, podle níž mělo z každé provincie narukovat 10 mužů za každých 10 000 koku (石)⁶¹ rýže, kterou provincie vyprodukovala. To znamená, že knížata musela stavět své armády na vlastní obranu, ale zároveň byla nucena posílat muže do nově vznikající státní armády. Tato chaotická situace trvala až do roku 1869, kdy knížata dostala zákaz odvádět vojáky do svých armád. Výše popsaný systém odvodů, založený na kvótách, však nikdy nefungoval na 100% a po roce došlo k jeho zrušení. To také souviselo s koncem války Bošin, v níž byla císařova moc uhájena a většina knížat vrátila svá území zpět do jeho rukou. Tento proces byl definitivně ukončen až roku 1871⁶² a právě sjednocení země znamenalo zásadní předpoklad pro vytvoření národní centralizované armády.

Z vojenského hlediska byla válka Bošin demonstrací síly západních zbraní, které již vlastnili japonští válečníci, ale nepoužívali je vždy zcela efektivně, jak to dokazuje bitva v Uenu. Saigó Takamori jako velitel spojené sacumsko-čošúské armády měl získat Edo zpět do svých rukou, ale v cestě mu stála jednotka *šógitai* (彰義隊)⁶³. On se obával zbytečného zpusťování města, a tak jej nahradil Ómura Masudžiró, jehož úkolem se stalo vyřešit situaci silou. Spoléhal se na své dělostřelectvo, které na bitevním poli pokládal za rozhodující sílu⁶⁴ a 4. července dal rozkaz k útoku na dobře opevněné pozice *šógitai*. Rozhodující úlohu hrál útok pěchoty vedený Saigóem. Do boje se zapojilo i jeho dělostřelectvo, ale nemělo prakticky žádný vliv.

⁶¹ Jednotka definovala množství rýže a po reformě z roku 1891 jedno koku odpovídalo přibližně 180,39 litru.

⁶² Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 140.

⁶³ Vojenská jednotka *šógitai* byla zformována v únoru 1868 o síle přibližně 2000 mužů. Jednotka měla pod kontrolou Edo a dokázala tam v době chaosu za války Bošin, zajistit pořádek, protože však stála proti císařské armádě, musela být zničena. Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 12.

⁶⁴ I zde bych viděl inspiraci Napoleonem, kterého Ómura velmi obdivoval. Napoleon byl původně totiž velitelem dělostřelectva ve francouzské armádě a jako první si uvědomil možnosti využití této zbraně.

Děla, která vystřelila, byla velmi nepřesná a zbytek selhal úplně. Hlavní zásluhu na vítězství získal koordinovaný útok pěchoty za cenu značných ztrát.⁶⁵

Poslední kapitolu války Bošin představovalo obléhání Hakodate, při němž nově vznikající armáda poprvé čelila moderní vojenské pevnosti. Pevnost v Hakodate byla v říjnu roku 1868 obsazena námořními a vojenskými jednotkami šóguna, avšak na jaře 1869 se situace obrátila a reorganizované i značně posílené císařské vojsko se připravovalo na její květnové závěrečné obléhání. Pevnost byla postavena mezi léty 1857–1864, aby chránila Ezo (蝦夷)⁶⁶ před případným ruským nebezpečím. Je vhodné upozornit na skutečnost, že Hakodate byla první pevností vybudovanou ve stejnojmenném přístavu Hakodate a navíc v západním stylu. Při jejím obléhání byla opět použita nejdokladnější zbraň tehdejší doby, tj. dělostřelectvo. Jeho účinnost však byla poměrně malá, protože navzdory tisícům vystřelených granátů děla v řadách rebelů zabila pouze 3 lidi. Hlavním důvodem jejího pádu se stalo obklíčení a s tím související nemožnost zásobování. A tak 25. května definitivně skončila válka Bošin, která představovala závěrečnou fázi sjednocování Japonska.⁶⁷

1.8 Sjednocení Japonska a budoucnost císařské armády

Válka přinesla zajímavé poznatky nejen o kvalitách nově vznikající armády, ale také o potřebách její reformy a problémech, jež souvisely se způsobem jejího formování. Na jedné straně stály jednotky nově vznikající císařské armády složené především z jednotek knížectví Sacuma-Čošú s materiální i technologickou převahou. V jejich řadách se v převážné většině nacházely smíšené jednotky, složené ze samurajů a civilistů vycvičených v boji se střelnou zbraní. Tato armáda se spoléhala na moderní zbraně a západní způsob boje, jejich výcvik i výzbroj se řídily podle francouzského vzoru. Na straně druhé stály narychlo vytvořené a vycvičené jednotky „moderní“ šógunovy armády, které byly také vycvičeny podle francouzského vzoru, avšak postrádaly taktické dovednosti svých nepřátel. Tvořili je z velké části samurajové, kteří podle tradičního způsobu bojovali mečem⁶⁸ a ctili *bušidó* (武士道)⁶⁹. Jako jeden

⁶⁵ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 14.

⁶⁶ Starší název pro nejsevernější ostrov Japonska Hokkaidó (北海道).

⁶⁷ Viz SCHMORLEITZ, S. Morton. *Castles in Japan*. Michigan University 1974, s. 144.

⁶⁸ Vrhali se na nepřítel v masových útocích a převažoval u nich boj chladnými zbraněmi z blízka.

⁶⁹ *Bušidó*, v překladu *Cesta válečníka*, byl morální kodex samurajů, který existoval již od středověku. Samurajové podle něho měli být bezvýhradně oddáni svému pánovi a zemřít za něho v boji byla

ze známých případů nezlomného následování *kodexu bušidó* se stala událost při dobývání hradu Curuga (敦賀城), který bránila brigáda bílých tygrů (白虎隊 *Bjakkotai*)⁷⁰, složená z mladých šestnácti až sedmnáctiletých samurajů. Jednotka při jeho obraně utrpěla těžké ztráty a zbylých devatenáct samurajů v mylném přesvědčení, že hrad padl, spáchalo sebevraždu.⁷¹ Tento čin byl širokou veřejností přijat jako symbol loajality a osobní odvahy samurajů.

Naopak v moderní armádě, která musela přijmout kromě moderního způsobu vedení boje i morálku moderního vojáka, se tyto tradiční rituály objevovaly jen velmi zřídka. Důvodem se stal fakt, že v ní byly zastoupeny prakticky všechny společenské vrstvy a samurajové tudíž netvořili většinu, jak tomu bylo dříve. Zastávali funkce velících důstojníků a vedli své jednotky do útoku. Navíc se podstatně změnilo také vzájemné postavení vojáka a jeho nadřízeného. Z původního vztahu samuraj-pán vznikl vztah voják-velitel, což zcela proměnilo jejich vzájemné propojení. Samuraj byl oddán svému pánovi, protože mu to přikazoval nejenom *kodex bušidó*, ale i jejich vzájemné společenské postavení, navíc od pána dostával práci i plat podle funkce a společenského zařazení, a pokud mu pán přikázal sebevraždu, musel ji vykonat. Také v moderní armádě musel voják bezvýhradně poslouchat rozkazy svého velitele, avšak nebyl na něm tak existenčně závislý, neboť dostával pravidelný plat od armády a přísahal věrnost císaři.

Vojenské tažení císařské armády ukázalo značný rozpor mezi polními veliteli a centrálním velitelstvím, jež sídlilo v Kjótu. V této době armáda jako celek postrádala jakékoli strategické velení a taktickou doktrínu, její hlavní představitelé sice pilně studovali zahraniční vojenské knihy a učili se od zahraničních vojenských poradců, ale svou pozornost soustředili především na výcvik řadového vojáka a jeho základní schopnost ovládat střelnou zbraň. Výcvik musel být realizován od naprostých základů, i obyčejný pohyb vojáka na bitevním poli byl naprosto odlišný od samurajského způsobu. Samurajové totiž oblékali dlouhé kalhotové suknice,⁷² které zakrývaly pohyb nohou, což oni sami vnímali jako základní předpoklad k překvapení nepřítele. Jejich běh se tak podobal spíše zrychlené chůzi, při které nedávali nohu přes nohu a ruce měli

pro samuraje nevyšší čest. Viz LEHMAN, Jean-Pierre. *The Roots of Modern Japan*. New York 1982, s. 79–88.

⁷⁰ Jednotka bílých tygrů se skládala asi z 350 mladých samurajů z provincie Aizu, kteří bojovali ve válce Bošin. Viz NAKAMURA, Akihiko. *Byakkotai*. Tokyo 2001.

⁷¹ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 17.

⁷² Tyto dlouhé kalhotové sukne se nazývaly hakama (袴).

položeny na svém meči, avšak pohyb moderního vojáka vyžadoval rychlý běh, a proto začal nosit kalhoty i boty, které mu umožňovaly sprintovat. To vše se japonští vojáci museli naučit, tudíž otázky strategie a taktiky v tomto období zůstaly ponechány zcela stranou. Absence strategie a taktiky se v tomto tažení ukazovala ještě zřetelněji, když polní velitelé nedodržovali rozkazy z hlavního velitelství v Kjótu, které bylo velmi daleko od bojiště a nemělo tudíž přehled o situaci. Tím docházelo k přebírání zodpovědnosti polními veliteli za situaci na bojišti a jednotky jim byly de facto vydány na milost. Jinými slovy velitel v dané oblasti bojiště představoval nejvyšší autoritu a neexistovala žádná universální vojenská doktrína, kterou by se musel řídit. Navíc centrální velitelství nemělo ani kapacitu na prosazení svých rozkazů.

Ve válce Bošin se již předvedl zárodek císařské armády vyzbrojené a vycvičené v základních dovednostech,⁷³ avšak zbývalo ještě mnoho nedostatků, které mohly být odstraněny až se sjednocením celé země a vybudováním silné vojenské struktury.

1.9 Ideologické pozadí války Bošin

Období Meidži provázely dva významné politické slogany, které charakterizovaly postoj japonské politické reprezentace k hrozbě západních mocností. První slogan je možné přeložit jako „moc do rukou císaře a vyhnání barbarů“, v japonštině *sonnó džói* (尊皇攘夷). Uvedené slovní spojení pochází původně z Číny, v Japonsku můžeme původ této filozofie nalézt v u konfuciánských učenců 17. století, konkrétně Jamazakiho Ansaie (山崎 闇齋 1619–1682) a Jamagy Sókoa (山鹿 素行 1622–1685), kteří poukazovali na posvátnost císařského rodu a jeho nadřazenost. Později se myšlenky chopil učenec Motoori Norinaga (本居 宣長 1730–1801), jenž se hlásil ke směru *kokugaku* (国学), což v překladu znamená „národní studia“, tzn. studia původní japonské národní kultury.⁷⁴ Už v tomto období se začaly objevovat myšlenky prokazování větší loajality k císaři. Výše uvedený slogan vešel ve všeobecnou známost až v roce 1850 a byl užíván v letech 1860–1870, kdy došlo

⁷³ Viz kapitola 1.7 Válka Bošin (戊辰戦争 *Bošin sensó* 1868–1869).

⁷⁴ Hnutí *kokugaku* se rozvíjelo v období 17. a 18. století. Za hlavní cíl si kladlo oživit původní japonskou kulturu očištěnou od všech cizích vlivů. Mezi cizí vlivy se zahrnovaly prvky čínské kultury včetně konfucianismu. Jejich hlavním propagátorem byl Motoori Norinaga a směr vycházel hlavně z šintoismu a staré japonské literatury. Pojem byl v 19. století proslaven Hiratou Acutanem (平田 篤胤 1776–1843). Viz EARL, David Margarey. *Emperor and Nation in Japan, Political Thinkers of the Tokugawa Period*. Seattle 1964, s. 66.

ke svržení šógunátu, neboť ztrácel svou politickou moc s tím, jak se projevovala jeho neschopnost ochránit zemi před Západem.

O vyhnání barbarů, jak Japonci označovali cizince ze Západu, se Sacuma a Čóšú pokoušely již v prvních letech po otevření Japonska, avšak tyto snahy byly neúspěšné a obě knížectví utrpěly drtivé porážky. Po těchto zkušenostech se rozhodly naplnit druhou část hesla *sonnó džóí*, tedy vrátit moc do rukou císaře. Právě ve válce Bošin, dne 3. ledna 1868, došlo k teoretickému obnovení císařské moci, ale šlo spíše o symbolickou událost.⁷⁵ Císař fakticky získal svrchovanou moc až v momentě, kdy knížata dobrovolně vrátila půdu do jeho rukou. Sice přišla o svůj titul kníže, avšak byla okamžitě jmenována v nových provinciích za guvernéry a tím si zajistila politické postavení. Zjevně bylo nemožné vyhnat cizince, kteří disponovali nejenom ekonomickou, ale především vojenskou silou. Většině představitelů nové vlády bylo jasné, že jediným způsobem, jak udržet národní svrchovanost, je pokusit se o dosažení srovnatelné průmyslové a vojenské síly se Západem.⁷⁶ Zde vyvstala zásadní potřeba centralizované vlády, která by byla schopna prosadit klíčové politické, ekonomické a sociální reformy. Takovou vládu představoval císař Meidži a demokraticky zvolení členové nové vlády.

Zatímco *sonnó džóí* charakterizovalo cíle vládní politiky pro danou éru, pojem *fukoku kjóhei* (富国強兵), který taktéž velmi dobře vystihoval záměry nové vlády, se stal oním druhým sloganem ústřední politické ideologie a vycházel ze staré čínské ideje „bohatého státu se silnou armádou“.⁷⁷

⁷⁵ Viz kapitola 1.7 Válka Bošin (戊辰戦争 *Bošin sensó* 1868–1869).

⁷⁶ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 137.

⁷⁷ O něm podrobněji viz dále.

2. Formování japonské císařské armády

Po válce Bošin bylo Japonsko sjednoceno a nová vláda započala s reformami, vedoucími k centralizaci celé země. Do tohoto procesu nevyhnutelně spadala i armáda, která se stala nejdynamičtější složkou moderního japonského státu. Pro účinnou a centrálně kontrolovanou armádu bylo nezbytné mít fungující státní strukturu, finanční zázemí a schopné i vzdělané klíčové osobnosti. Japonsko těsně po válce Bošin v dostatečné míře neoplývalo ani jednou složkou, avšak čelní představitelé země si velmi dobře uvědomovali její klíčovou roli, a proto své síly soustředili na její rychlé vybudování.

Na následujících řádcích se pokusím ilustrovat a následně zhodnotit dynamiku vývoje japonské moderní armády a její celospolečenský dopad. Japonsko totiž v otázce vzájemného vztahu armády a státu tvoří ve světových dějinách precedens. Od středověku zde vládli samurajové, kteří vždy stáli na vrcholu společenského žebříčku. Tvořili specifickou vrstvu, která se řídila vlastními zákony a pravidly chování, ale právě změny v 19. století měly za následek jejich zánik jako společenské vrstvy. Boj a právo nosit zbraň nově příslušelo prakticky každému, kdo vstoupil do ozbrojených sil. Avšak právě samurajové i v tomto období obsazovali klíčová místa ve státní správě a získávali téměř úplnou politickou kontrolu. Samurajové z knížectví Sacuma a Čóšú, kteří měli největší zásluhu na navrácení moci do rukou císaře, se v období reformy Meidži dostali do důležitých pozic v námořnictvu i pozemní armádě.

Japonsko bylo sice pod svrchovanou vládou císaře, ale zároveň bylo ekonomicky i politicky slabé. Přetrvával problém nerovnoprávných smluv, které v prvních letech otevření země muselo uzavřít se Západem a císařství nemělo ani dostatečnou vojenskou sílu k jejich revizi. Prvním předpokladem pro tyto kroky se staly politické reformy, jež by zemi centralizovaly a umožnily vznik státní armády. Bylo však nutné vytvořit instituce a zákony, které by nové armádě daly právní základ a vymezily její působení v novém státě.

2.1 Administrativní reformy a redukce ozbrojených skupin

Dne 11. června byla vláda organizována do Státní rady (太政官 *Dadžókan*) a došlo k oddělení moci zákonodárné a výkonné. Později, 15. srpna 1868, nastala její další reorganizace, v jejímž rámci vzniklo šest resortních ministerstev. Dané instituce se

postupně vyvíjely, avšak svou definitivní podobu získaly až v roce 1871, kdy byla moc zákonodárná, výkonná i soudní definitivně oddělena. Rozhodující krok byl učiněn 5. března 1869, když knížectví Sacuma a Čóšú dobrovolně vrátila svá léna do rukou císaře. Ostatní se obávali politické izolace, a tak učinili totéž. Knížata byla obratem jmenována guvernéry a fáze administrativního sjednocování země byla 29. srpna roku 1871 ukončena.⁷⁸ Pevná administrativní kontrola nad celou zemí byla jedním z hlavních předpokladů vzniku centralizované armády. Administrativní jednotky⁷⁹ podléhaly vládní kontrole a na základně počtu obyvatel i daňových výnosů byly postupně realizovány první odvody do nové armády. Navíc knížata dostala rozkaz rozpustit své soukromé armády a zbraně předat postupně vznikající armádě nové.

Dané nařízení platilo také pro slavné jednotky *šotai*, jež ve válce Bošin vybojovaly velká vítězství. *Šotai* a jim podobné jednotky totiž pro novou vládu představovaly překážku ve sjednocování Japonska. Po celém území se nacházelo mnoho podobných poměrně nezávislých ozbrojených skupin a vláda potřebovala eliminovat jejich nebezpečí. Loajalita, která tyto jednotky spojovala v době války Bošin, kdy muži bojovali za vlastní území a pro své pány, se rovněž stávala překážkou. Spolu s rušením knížectví a reformováním administrativy docházelo k boření i této loajality. Vláda v roce 1869 redukovala počty mužů ve zmíněných jednotkách, neboť se obávala o jejich spolehlivost, propustila veterány a muže starší 40 let pro jejich špatný zdravotní stav a nahradili je mladí vojáci. Navíc navýšila plat důstojnickému sboru a naopak jej snížila všem s nižší hodností. Přesto, že bojovali ve válce Bošin, byli propuštěni z armády a dostali jen velmi nízké penze.

Veteráni jednotek *kiheitai* proti zmíněným krokům rázně protestovali a vše vyvrcholilo v lednu roku 1870 vzpourou. Přibližně 1800 nespokojených osob, z nichž 70% tvořili rolníci, zaútočilo na hrad Jamaguči.⁸⁰ Jednalo se o první z mnoha povstání, které propuklo v době vytváření nové armády a v reakci na reformy. K nespokojeným vojákům se přidali i zemědělci, protestující proti drahé rýži, a obchodníci. Terčem jejich útoku se staly vládní kanceláře a sýpky.

Kido Takajoši⁸¹ mobilizoval loajální jednotky v Čóšú a dalších oblastech se snahou potlačit únorovou revoltu z roku 1870. V bojích na obou stranách padlo okolo

⁷⁸ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 139–140.

⁷⁹ Celkem jich bylo po snížení v roce 1889, 45 prefektur a 3 městské jednotky *fu* (府).

⁸⁰ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 23.

⁸¹ Viz pozn. č. 18.

200 mužů a dalších 130 nechal Takajoši pro výstrahu ostatním popravit.⁸² Povstání muselo být ihned rozmetáno, neboť hrozilo, že se rozšíří po celém Japonsku. Bylo nutné urychleně reformovat armádu a vytvořit její pevnou strukturu, díky které by byla schopna reagovat na vnější i vnitřní nebezpečí.

2.2 Formování armádní a politické struktury

Nejvýznamnějším mužem nově vznikající císařské armády byl Jamagata Aritomo⁸³. Absolvoval studijní cesty do Francie i Německa, kde se zajímal o západní techniku a vojenství, a po návratu se v roce 1870 stal druhým náměstkem ministra války. Ministrem byl císařský princ a pozice prvního náměstka byla neobsazena, takže Jamagata vlastně sám ovládal celou armádu a rozhodoval o způsobu jejího reformování.⁸⁴ Po nástupu do úřadu se snažil získat dominantní vliv v armádě, a tak na klíčové pozice dosazoval spřízněné důstojníky z Čóšú. V roce 1888 jím bylo dosazeno 16 ze 42 generálů, přičemž všichni pocházeli ze stejného knížectví. Podobně jako ve válce Bošin, i zde stály Sacuma a Čóšú bok po boku a až do roku 1907 prakticky monopolizovaly nejvyšší pozice v armádních kruzích.

Roku 1871 Jamagata, Saigó i Kido zorganizovali samuraje z nejsilnějších knížectví Sacuma, Čóšú a Tosa do císařské stráže, jež měla chránit trůn a samotného vladaře. Jednotka byla přímo podřízena trůnu a skládala se z pěchoty, dělostřelectva a několika jezdeckých švadron.⁸⁵ Toto rozdělení se stalo základem pro rozvoj celé armády, daný krok lze tudíž považovat za počátek založení japonské císařské armády (大日本帝国陸軍 *Dai nippon teikoku rikugun*)⁸⁶, která čítala celkem 10 000 mužů a jež se až se vznikem zákona o branné povinnosti začala postupně rozšiřovat.⁸⁷

V srpnu téhož roku bylo knížatům nařízeno rozpustit jejich jednotky a předat výzbroj nové armádě. Trůn následně souhlasil s rozdělením země do čtyř vojenských oblastí, přičemž v každé měla být vybudována pevnost s posádkou, která by dokázala čelit nejen útoku zvenčí, ale rovněž vzpourám domácího obyvatelstva. Císařská stráž zformovala tokijskou pevnost a odtud měla chránit hlavní město. Dalšími oblastmi

⁸² Tamtéž.

⁸³ Viz pozn. č. 17.

⁸⁴ Viz HOYT, P. Edwin. *Japonsko ve válce*. Ostrava 2000, s. 26.

⁸⁵ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 23.

⁸⁶ Jednalo se o pozemní armádu velkého císařského Japonska. Ve starší japonštině byly užívány následující znaky: 大日本帝國陸軍. Já pracuji se zkráceným názvem císařská armáda.

⁸⁷ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 140.

strategického vojenského významu se stala Ósaka nebo také Kumamoto a Sendai. Posádka pevnosti tvořilo dohromady asi 8 000 mužů, většinou zařazených k pěchotě, a sloužilo zde i několik set dělostřelců a inženýrů.⁸⁸ Bylo rovněž zřízeno několik menších samostatných základen v Kagošimě, Fušimi, Nagoji a Hirošimě, stejně jako na mnoha dalších místech, s cílem získat kontrolu nad územím a mít vždy blízko vojenský oddíl, který by v případě nebezpečí mohl zakročit.

V prosinci roku 1871 ministerstvo armády (兵部省 *Hjóbušó*) stanovilo modernizaci armády a obranu pobřeží jako svou hlavní prioritu. Jamagata a jeho náměstci měli dlouhodobé plány, podle nichž se měla vybudovat kompletní obrana pobřeží, zajistit vnitrozemí, založit tréninková a školící centra pro důstojníky, budovat zbrojní arsenály a zásobovací sklady.⁸⁹ Vše, co viděli v cizině, se v Japonsku snažili aplikovat do praxe. Armáda se v této době těšila značné autonomii, která byla ještě více posílena, když v únoru roku 1872 došlo ke zrušení ministerstva armády a nahradilo jej ministerstvo námořnictva (海軍省 *Kaigunšó*) a ministerstvo pozemní armády (陸軍省 *Rikugunšó*).⁹⁰ Obě měla svého ministra, který později disponoval významnými privilegii, jež jim dávala pozdější ústava Meidži i císařovy zákony. V roce 1874 byl Jamagata jmenován dokonce velitelem císařské stráže a souběžně i prvním náměstkem ministerstva pozemní armády. Propojení obou funkcí se stávalo normou a později mělo za následek naprostou ztrátu politické kontroly nad armádou. V roce 1878 vznikl, dle pruského vzoru, japonský generální štáb (参謀本部 *Sanbó honbu*) se širokými pravomocemi v oblasti plánování vojenských operací, strategie i kontroly armády. Příslušníci generálního štábu se přímo zodpovídali císaři a jeho prvním náčelníkem se stal Jamagata Aritomo. Nebyl jediný, kdo takto kombinoval vysoké státní funkce, většina členů vlády byla příslušníky bývalých samurajských rodů, které měly vzdělání, ekonomické zázemí a konexe, jež jim umožnily dostat se do nejvyšších pater politiky i armády. Nejmarkantnější úkaz lze vypožorovat u osobností z bývalých knížectví Sacuma a Čóšú, které si rozdělily svrchovanou moc v ozbrojených složkách a díky ústavě Meidži i dalším zákonům mohly do jisté míry kontrolovat také politický život.

⁸⁸ Vojenský inženýr měl za úkol stavět obranná postavení, plánovat opravy apod. Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 24.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 140.

2.2.1 Ústava Meidži (明治憲法 *Meidži kenpó*)⁹¹

Ústava Meidži, vydaná 11. února roku 1889, přetvářela Japonsko na konstituční monarchii a měla zásadní vliv na rozvoj jeho armády. Stala se klíčovým právním dokumentem, jenž platil až do roku 1945 a dával císaři formálně plnou kontrolu nad ozbrojenými silami. Byla koncipována tak, aby zachovala moc císaře a přitom dala určitý podíl rozhodování také lidu. Obsahovala celkem sedm kapitol, v nichž byla rozepsána jednotlivá nařízení. Ozbrojených sil se týkalo hned několik článků (viz následující tabulka).⁹²

kapitola/ článek	Znění:
I/11	Císař je nejvyšším velitelem armády a námořnictva.
I/12	Císař určuje organizaci a mírové postavení armády a námořnictva.
I/13	Císař vyhláší válku, uzavírá mír a stvrzuje smlouvy.
I/14	Císař vyhláší stav obležení.
II/20	Poddaní jsou podřízeni službě v armádě a námořnictvu v souladu s ustanoveními zákona.

Podle ústavy měl císař tedy naprostou kontrolu nad armádou i námořnictvem, ale praxe se podstatně lišila od teorie. Císař byl podle ústavy posvátný, nedotknutelný a stál nad zákony jako hlava civilního i vojenského života. Jak píše Edwin Hoyt: „*Armáda stála stranou civilního režimu a náčelníci štábu měli zaručen přímý přístup k císaři. Rozhodující bylo ustanovení, že císař může vyhlásit zákon formou výměru. Jeden takový výměr později uzákonil, že ministři pozemní armády a námořnictva musejí být důstojníci v aktivní službě. I oni měli přímý přístup k trůnu.*“⁹³ Námořnictvo i armáda si rovněž dosazovaly své vlastní ministry a tímto krokem získaly kontrolu nad civilní vládou. Jinými slovy pokud armáda nebo námořnictvo nesouhlasily se závěry demokraticky zvolené civilní vlády, jednoduše svého ministra odvolaly a kabinet musel podat demisi. K těmto krokům se uchýlovala obě ministerstva především v době schvalování vojenských rozpočtů a prakticky tak znemožnila civilní kontrolu svých výdajů, investic, ale i zbrojení.

⁹¹ Úplný název je Ústava velkého japonského císařství (大日本帝国憲法 *Dai nihon teikoku kenpó*).

⁹² Viz HOYT, P. Edwin. *Japonsko ve válce*, s. 424–425.

⁹³ Tamtéž, s. 29.

2.2.2 Vztah císaře a armády

Císař byl v Japonsku považován za boha, neboť byl potomkem bohyně slunce Amaterasu. Hlavním argumentem se stala údajně nepřerušovaná císařská linie, která trvala již od dob založení Japonska. Císař i jeho úřad v té době představovali jedinou možnou alternativu vlády za šóguna. Po vydání ústavy Meidži bylo jeho postavení formálně nezpochybnitelné, avšak ve skutečnosti měl jen velmi málo možností, jak aktivně do politiky a dění v armádě zasahovat. Byl sice jejím nejvyšším velitelem, ale o způsobu válečného tažení nebo místě útoku rozhodovali generálové, již na císaře působili přes jeho rádce.

Nejsilnější knížectví Sacuma a Čóšú se na císaře obrátila již ve válce Bošin, s cílem získat jeho oficiální souhlas, aby tak legalizovala své kroky proti vládě šóguna. Nově vzniklá armáda byla složena převážně z jednotek těchto knížectví a logickým krokem se stalo provázání úřadu císaře s nově vzniklou armádou, která by se tím stala respektovanou složkou nového státu. Na vojáky císařské armády byly kladeny nové povinnosti, jako například lojalita k císaři, poslouchání a plnění rozkazů svých nadřízených, zdvořilost a zákaz špatného chování. Oficiálně sloužili císaři, který se měl stát středem samurajské cti, a jemu slibovali věrnost i boj až na smrt. To vše na základě císařského výnosu „*Vojákům a námořníkům*“⁹⁴, vydaného 4. ledna roku 1882. Vojáci jej slýchávali při slavnostním uvítání, hned první den nástupu do kasáren, kdy jim ho citovali důstojníci.

Císař se pravidelně účastnil vojenských ceremonií, například v říjnu roku 1871 si prohlédl svou nově zformovanou císařskou stráž během jejího polního cvičení. Zároveň hrál aktivní úlohu na přehlídkách, když se v roce 1873 zúčastnil vojenského cvičení v Tokiu, a vedl císařskou kavalérii během polních manévrů. Tyto a další události velmi posilovaly postavení armády v rámci společnosti a legitimizovaly její svrchované postavení i vliv. Ve stejném roce se na vojenské přehlídce objevil s ostříhanými vlasy a v červnu dokonce přišel oblečen v západní uniformě. V roce 1878 bylo oficiálně potvrzeno silné pouto mezi sborem armádních velitelů a císařským trůnem, když císař předsedal první promoci na vojenské akademii. Dalším posílením vzájemného vztahu byl fakt, že příslušníci císařského rodu běžně sloužili v armádě,

⁹⁴ V japonštině 軍人勅諭 (*gundžin čokuju*), jeden z nevýznamnějších vojenských dokumentů vydaných císařem Meidži. Byl předčítán vojákům i námořníkům japonských ozbrojených sil. Asi nejznámější je pasáž: „*povinnost je těžší než hora a smrt lehčí než pírkó.*“ Viz POSNER, Roland. *Tradition in Transition. The Modernization of Japan*. New York 1975, s. 32.

ačkoliv aktivně nebojovali a byli vyjmuti z branné povinnosti. Přesto, pokud sloužili v armádě, měli automaticky vyšší rozhodovací pravomoc než velitelé se stejnou hodností. Císař ani jeho rodina aktivně nezasahovali do vojenských záležitostí, představitelům armády se totiž podařilo vytvořit systém, jenž pouze zřídka kdy umožňoval císaři přímou intervenci. Po staletí císař představoval pouhý symbol Japonska a přesto, že knížata bojovala za jeho opětovné nastolení vlády, tak i po restauraci Meidži, zůstal pouze symbolem.

2.3 Zákon o branné povinnosti (徴兵令 *Čóheirei*)

V březnu roku 1870 vláda renovovala systém branné povinnosti založený na celkové roční produkci rýže. Nově na každých 10 000 koku orné půdy připadalo šedesát mužů odvedených do nové armády. První pokusy o obdobný systém proběhly již ve válce Bošin na úrovni provincií, které byly v srpnu roku 1871 definitivně vráceny do rukou císaře. Právo povolávat do armády tak zůstalo pouze v rukou nové vlády.

V roce 1872 byl poprvé představen zákon o branné povinnosti, který vstoupil v platnost roku následujícího. Samurajové již neměli bojovat za Japonsko, jejich roli měli převzít obyčejní lidé. K tomuto závěru vedly představitelé vlády nejen bohaté zkušenosti z evropských bojišť, ale velmi významně do toho zasáhla francouzsko-pruská válka (1870–1871). V té době se japonská armáda začala teprve formovat a její čelní představitelé ještě nevěděli, který vojenský systém přijmout, proto hledali inspiraci v zahraničí. Na jedné straně stáli představitelé Sacumy, kteří chtěli profesionální vojenskou třídu, avšak proti tomu se ohradil Jamagata, jenž preferoval armádu, složenou z dobře vycvičených občanů. Jeho představě nahrávaly i výsledky prusko-francouzské války, jíž měl možnost vidět na vlastní oči. Největší dojem na něj udělali vojáci lidových milicí, kteří šli v roce 1871 se zbraní v ruce bránit město Paříž při jeho obléhání pruskou armádou. Jednání vojáků francouzských lidových milicí srovnával s chováním vlastního japonského obyvatelstva v průběhu války Bošin. To bylo poněkud problematické, neboť boj se zbraní v ruce měl v Evropě svou hlubokou tradici, zatímco v Japonsku bylo od období pozdního středověku výsadou pouze samurajské vrstvy, nicméně japonští reformátoři si dobře uvědomili, že k vojenskému

úspěchu vede cesta přes „národ ve zbrani“, než pouze spoléhání se na jednu profesionální vojenskou vrstvu.⁹⁵

Dne 10. ledna roku 1873 vešel v platnost zákon o branné povinnosti (徴兵令 *Čóheirei*).⁹⁶ Byl postaven na francouzském systému, kdy odvedenec tři roky sloužil v aktivní službě a další čtyři v záloze, jež se dělila na první dvouletou a druhou dvouletou zálohu. Systém prosadil Jamagata navzdory těm, kdož se přikláněli k armádě složené z profesionálních válečníků. Muži starší dvaceti let byli odvedeni a podrobeni lékařské prohlídce, a pokud byli shledáni schopnými vojenské služby, nastoupili do armády. Japonský systém branné povinnosti měl však velké množství výjimek, které z vojenské služby vylučovaly značné procento odvedenců. Kromě zcela jasných důvodů jako byla kriminalita, zranění, těžké psychické problémy, existovaly další. Do armády nebyli přijímáni studenti, hlavy domácností, úředníci, nejstarší synové a ti, kdo se vykoupili za 270 jenů, tedy velmi bohatí občané.⁹⁷ Výjimka se vztahovala také na adoptivní syny. Nově vznikající armáda se skládala převážně z druhorozených synů rolníků a dalších vrstev obyvatel, kteří sloužili po celém Japonsku.

Počet vojáků nové armády byl poměrně malý, ve srovnání s celkovou populací, a jenom málo mužů sloužilo celé tři roky v aktivní službě. Například v roce 1873 měla armáda přibližně 17 900 členů k celkové populaci 35 milionů.⁹⁸ Díky novému systému armáda nabírala každý rok tisíce nových odvedenců, jejichž počet v roce 1875 stoupl na 33 000. Zdravotní prohlídky byly velmi selektivní a jenom ¼ z celkového počtu osob prošla náročnými testy. Až do roku 1880, kdy došlo k revidování zdravotních prohlídek, prošly náročným výběrem pouze 3–6 procent uchazečů příslušných věkových kohort (viz následující tabulka).⁹⁹

Počty mužů v aktivní službě (1871–1890)			
Rok	Počet	Rok	Počet
1871	14 841	1881	43 419
1872	17 901	1882	46 363
1873	17 462	1883	47 504
1874	32 923	1884	49 642
1875	33 096	1885	54 124
1876	39 439	1886	59 009

⁹⁵ Viz COLLICUTT, Martin, JANSEN, Marius a KUMAKURA, Isao. *Svět Japonska*, s. 176.

⁹⁶ Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenjó*, s. 251.

⁹⁷ Viz JOŠIDA, Jutaka. *Nihon no guntai*. Tokio 2002, s. 17.

⁹⁸ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 29.

⁹⁹ Tamtéž, s. 31.

1877	40 078	1887	64 689
1878	41 933	1888	65 015
1879	44 150	1889	66 744
1880	42 530	1890	69 000

Tabulka dobře ilustruje velmi pozvolné rozšiřování nové armády. Kromě odvedenců do ní vstupovali též dobrovolníci, kteří v armádě viděli možnost společenského vzestupu. Měla předem stanovené počty na odvody z různých regionů, avšak někdy je nebylo možné naplnit. V roce 1876 bylo v oblasti Tokia a Ósaky kvůli neuspokojivým výsledkům ze zdravotní prohlídky vyřazeno 85% branců.¹⁰⁰ Tento problém vyřešila až revize zákona v roce 1889, kdy došlo ke zrušení většiny zmíněných výjimek a každoroční počet odvedených vojáků výrazně stoupl.¹⁰¹

2.4 Společenský dopad nově vznikající armády

Vzrůstající armáda nepochybně představovala přínos pro obranu státu a naplnění jeho pozdějších válečných cílů, avšak měla velmi negativní dopad na sociální sféru, především na zemědělce a dříve privilegovanou vrstvu samurajů.

2.4.1 Samurajové

Prvním a nejnebezpečnějším kritikem nově vznikající armády se stali samurajové. Již od středověku tvořili zvláštní společenskou vrstvu, jež se od ostatních odlišovala právem nosit zbraň a povinností věnovat se boji.¹⁰² Bylo mezi nimi i velké procento těch, kdož se nehodlali smířit s modernizací a odmítali nové zbraně i boj s nimi. Jejich nespokojenost stoupala s tím, jak se je vláda snažila vytlačit na periferii společnosti. Byla zrušena třídní společnost¹⁰³ a samurajové se v roce 1871 stali obyčejnými občany na základě zrovnoprávnění společenských vrstev (四民平等 *šimin bjódó*). Ve společenském žebříčku byli postaveni níže, a to na úroveň zemědělců, řemeslníků i obchodníků. Zrovnoprávnění pro ně znamenalo ztrátu privilegií i stálých příjmů, které plynuly z jejich služby knížatům. V éře Tokugawa za svou službu

¹⁰⁰ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 30.

¹⁰¹ Viz JOŠIDA, Jutaka. *Nihon no guntai*, s. 18.

¹⁰² Podrobnosti viz LEHMAN, Jean-Pierre. *The Roots of Modern Japan*, s. 79–88.

¹⁰³ Třídní společnost (士農工商 *šinókovášó*), tj. za vlády Tokugawů proběhlo rozdělení společnosti do čtyř tříd. První tvořili samurajové, druhou zemědělci, třetí řemeslníci a poslední obchodníci. Rozdělení bylo velmi přísné a zakonzervovalo společnost až do období Meidži.

dostávali prostředky na obživu, avšak nyní si museli aktivně hledat práci a jejich služby již nebyly, kromě armády a policie, potřeba. Zároveň jim v roce 1871 bylo „povoleno“ odložit meče a o pět let později bylo jejich nošení úplně zakázáno. Vláda si již nemohla dovolit pravidelně platit samurajům důchody, a tak v roce 1873 přišla s návrhem vyplacení jednorázového odstupného. Tento krok ji sice krátkodobě velmi zatížil, ale z dlouhodobého hlediska měla volné ruce pro investice a rozvoj země. Každý samuraj dostal v průměru asi 264 jenů na osobu a samurajská třída jako taková ze společnosti prakticky vymizela, neboť tyto ekonomické postihy byly pro ni likvidační.

2.4.2 Zemědělci

Zemědělci byli v době Tokugawa pilířem ekonomické stability společnosti, nyní se však otevřeně stavěli proti nové vládě. Nesouhlasili jak se zavedením nových daní, tak i s odvody do armády. Potřebovali pro práci a daňové plnění každou pomocnou sílu na poli, avšak kromě jejich prvorozených synů, všichni ostatní museli do služby. Hněv zemědělců se obrátil především proti bohatým, kteří se z vojenské služby mohli vykoupit.¹⁰⁴ Mladí muži raději dobrovolně odcházeli do exilu na vzdálené ostrovy, jako byly Hokkaidó nebo Okinawa, která byla zařazena do systému branné povinnosti až v roce 1898.¹⁰⁵ Nakladatelství dokonce vydávala manuály jak předejít povolání do armády a vznikl také nový pojem „adoptivní branci“, což bylo označení pro druhorozené i třetí syny, jež se nechali adoptovat jinou rodinou. Stali se tak hlavou rodu, a nemuseli tudíž nastoupit vojenskou službu. Všeobecná nespokojenost, vyvolaná daňovým zatížením, povinnou školní docházkou i nucenými odvody do armády, způsobila řadu lidových povstání proti nové vládě. Beasley uvádí, že mezi léty 1868–1873 propuklo celkem 177 rolnických povstání.¹⁰⁶

Armáda a branná povinnost však přinášely jeden podstatný prvek z hlediska modernizace, jenž značně přispěl k jejímu urychlení. Každý muž starší dvaceti let, který splňoval podmínky a prošel lékařskou prohlídkou, nastoupil na tři roky intenzivní vojenskou službu. Ta jej obvykle odváděla daleko od domova, kde musel žít po boku ostatních branců v kasárnách a poslouchat rozkazy velitelů. Kvůli zákazu nosit meče

¹⁰⁴ Viz kapitola 2.3 Zákon o branné povinnosti (徴兵令 *Čóheirei*).

¹⁰⁵ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 30.

¹⁰⁶ Viz BEASLEY, G. William. *The rise of modern Japan: Political, Economic and Social Change Since 1850*. New York 2000, s. 61.

měli u opasku připevněný bajonet, namísto tradičního japonského oblečení dostali moderní uniformu západního stylu. Rovněž strava byla v kasárnách zcela odlišná, protože až v armádě většina Japonců poprvé ochutnala kari polévku, chleba a maso nepocházející z ryb. Vojáci a úředníci také jako první začali pít pivo.¹⁰⁷ Během výcviku byli vzděláváni v západním způsobu vojenství, chování, stravování i oblékání. Po výcviku se obvykle vraceli domů a předávali své nově získané vědomosti, a tímto způsobem se šířilo povědomí o Západě a později i militarismus.

2.5 Ekonomické reformy a vojenská industrializace

Restauraci Meidži a válku Bošin pohánělo heslo *sonnó džói*, které charakterizovalo cíle vládní politiky pro toto období.¹⁰⁸ Nyní bylo Japonsko sjednoceno a stálo před důležitým úkolem: vojensky a ekonomicky se vyrovnat západním mocnostem. Objevil se tedy pojem *fukoku kjóhei* (富国強兵), který velmi dobře vystihoval cíle nové vlády. Vycházel ze staré čínské ideje „bohatého státu se silnou armádou“. Daný pojem se stal ústřední politickou ideologií v období Meidži a za jeho tragické vyvrcholení lze považovat druhou světovou válku.¹⁰⁹

Poprvé jej použil Dazai Šundai (太宰春台 1680–1747) v díle *Keizairoku* (經濟録)¹¹⁰, v němž představuje *fukoku kjóhei* jako teorii vítězů a naznačuje, že v rámci zachování a rozvoje státu jsou tyto dva předpoklady nezbytné. Demonstrace síly a ekonomická převaha Západu způsobila, že si většina čelních představitelů vlády začala uvědomovat důležitost uvedení tohoto pojmu do praxe.

Poměrně snadno vláda získala administrativní kontrolu nad celým územím, zejména proto, že feudální knížata byla značně zadlužena a dát svá léna do rukou císaře jim nejenom zajišťovalo politické postavení a příjmy o jedné desetíně z výnosů bývalého léna ročně, ale rovněž je zbavovalo jejich dřívějších dluhů. Jednou ze základních příčin pádu šógunátu se stala jeho ekonomická slabost a s tím související společenská nestabilita. Nová vláda přišla s kompromisním řešením, které ji sice umožnilo velmi rychle a snadno získat kontrolu nad územím, ale neúměrně zatěžovalo státní pokladnu. Státní pokladna se musela otevřít také pro samuraje, kteří dostávali své

¹⁰⁷ Viz JOŠIDA, Jutaka. *Nihon no guntai*, s. 37–40.

¹⁰⁸ Viz kapitola 1.9 Ideologické pozadí války Bošin.

¹⁰⁹ Až do konce druhé světové války usilovali generace japonských politických špiček o naplnění tohoto sloganu. Kolonizace slabších sousedních zemí, vyzbrojování, útoky bez vyhlášení války, to vše sledovalo dva nejdůležitější cíle: mít nepřemožitelnou armádu a bohaté zdroje surovin.

¹¹⁰ Ekonomické výsledky nebo ekonomické záznamy.

důchody od knížat, ale se zrušením knížectví přešla tato povinnost na stát. Důchody samurajů začaly postupně klesat a mezi léty 1869–1871 spadly zhruba o jednu třetinu.¹¹¹ V roce 1873 přišla vláda s návrhem vyplatit samurajům jednorázové odstupné, na které si musela půjčit v Londýně roku 1872.¹¹²

V důsledku toho byla ekonomická situace Japonska velmi vážná, neboť náklady na oddlužení knížat, placení důchodů samurajům i odstupné knížatům či placení reparací mocnostem silně zatěžovalo státní pokladnu. Navíc budování nového státu a nastoupení cesty bohatého státu se silnou armádou sebou neslo velmi značné výdaje. Japonští představitelé se obávali vlivu západního kapitálu na domácí trh, protože by tento vliv mohl zbrzdit rozvoj domácí ekonomiky. Navíc by musely platit vysoké úroky i splňovat přísná pravidla věřitelů v případě opakovaného půjčování. Situace se postupně měnila v 70. letech 19. století, kdy vláda získala úplnou kontrolu nad svou zemí a mohla efektivně vybírat daně, což umožnilo následující prudký rozvoj země.

2.5.1 Budování válečného průmyslu

Veřejné finance byly vyrovnány a japonská státní pokladna se začala pozvolna plnit, což se stalo základním předpokladem pro další investice a rozvoj. Nejdůležitější oblast, kterou bylo nutné všemi prostředky rozvíjet, představoval průmysl. Vládní podpora rozvoje průmyslu (殖産興業 *šokusan kógjó*)¹¹³ byla hlavním pilířem nově vznikajícího zbrojního průmyslu, který byl životně důležitý pro naplnění konceptu *fukoku kjóhei*. Až doposud byla japonská armáda odkázána na nákup zbraní z ciziny, a to za značných finančních nákladů, avšak nyní se Japonsko v tomto směru mělo stát samostatné.

Vláda pozvala mnoho inženýrů a poradců ze západních zemí a aktivně od nich přejímala poznatky o moderní průmyslové výrobě a technologiích. Vše začalo tím, že železárny v Jokosuce (横須賀製鉄所 *Jokosuka seitecušo*) byly přeměněny na loděnice pro stavbu válečných lodí. Zároveň bylo postaveno několik zbrojních závodů, například v Sekiguči a Ósace.¹¹⁴ V roce 1870 bylo založeno ministerstvo průmyslu (工部省 *Kóbušó*), jež začalo vzápětí kontrolovat doly a veškerou těžbu. Vláda

¹¹¹ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 142.

¹¹² Viz kapitola 2.4 Společenský dopad nově vznikající armády.

¹¹³ Viz JAMADA, Misako. *Nihon no rekiši džiten*. Hiroshima 2007, s. 118.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 119.

dohlížela na nerostené suroviny, stavěla první vojenské továrny a měla stálý přísun finančních prostředků nejen z daní, ale také ze vzrůstajícího vývozu, proto se mohla pustit do výroby technologicky náročných a moderních zbraní.

Z hlediska průmyslové výroby se nejnáročnějšími stala děla, která byla rozhodující zbraní tehdejší doby. Ójama Iwao (大山巖 1842–1916)¹¹⁵ se jako válečný pozorovatel zúčastnil prusko-francouzské války a byl ohromen dělostřelectvem obou válčících stran. Pochopil, že pokud Japonsko nebude mít vlastní zbrojní průmysl, tak se nikdy nestane suverénním národem. V červenci roku 1871 ministerstvo armády založilo úřad pro armádní dělostřelectvo, které mělo řídit výrobu ručních zbraní, dělostřelectva a výzbroj. Zbrojovky začaly produkovat zastaralý typ francouzských děl a vyzbrojovat jimi každou pevnostní posádku. Již v průběhu roku 1870 bylo z Kruppových závodů v Německu dovezeno ocelové dělo, avšak Japonsko nemělo dostatečné zásoby železné rudy, a proto většinu takto technicky i materiálově náročných zbraní raději dováželo. V roce 1879 začala zbrojovka v Ósace vyrábět děla na základě italské vojenské techniky a ta se později rozšířila do celé armády.

Z vojenského hlediska se významným stal také telegraf, jenž v roce 1869 spojil Tokio s Jokohamou, a v roce 1874 byly propojeny prefektury od Aomori přes hlavní město Tokio, až po Nagasaki. Dalším významným vynálezem pro vojenské účely byla železnice, jež umožňovala rychlý přesun vojsk, těžké techniky a zásob do místa konfliktů. Také ta se velmi rychle rozvíjela a již v roce 1872 byla propojena stanice Šinbaši s Jokohamou a o pět let později Tokio s Kóbe.¹¹⁶ Míru rozvoje ve své knize dokumentuje i Edwin Hoyt: „*Do roku 1882 mělo Japonsko tři loděnice, jednapadesát obchodních lodí, pět zbrojovek, dvaapadesát továren, deset dolů, pětasedmdesát mil železnice a jeden telegrafní systém. Do roku 1890 se všechny položky mnohonásobily. Armáda se rozrostla na třiasedmdesát tisíc mužů a v případě války byla i s rezervami schopna postavit do boje dvě stě čtyřisedmdesát tisíc mužů.*“¹¹⁷

¹¹⁵ Ójama Iwao byl samuraj ze Sacumy, který ve válce Bošin velel 1. detašované brigádě a v bitvě o horu Oda byl velitelem dělostřelecké baterie. V roce 1870 jej poslali do Francie, kde se stal posluchačem proslulé vojenské akademie, *École Spéciale Militaire de Saint Cyr*. Během studií se stal oficiálním japonským vojenským pozorovatelem prusko-francouzské války a mezi léty 1870–1873 studoval v Ženevě. V roce 1877 vypuklo sacumské povstání, kterého se zúčastnil na straně císařských jednotek a pomohl k jeho potlačení. Jeho kariéra se zdárně vyvíjela a za čínsko-japonské války působil jako velitel druhé japonské armády, která se pod jeho velením úspěšně vylodila na Liaotungském poloostrově. Byl rovněž strůjcem bleskového dobytí přístavu Port Arthur. Obdržel titul markýze a v roce 1898 byl dokonce povýšen do hodnosti polního maršála. Viz BROŽ, Ivan. *Promarněné vítězství*. Praha 2008, s. 36.

¹¹⁶ Viz JAMADA, Misako. *Nihon no rekiši džiten*, s. 119.

¹¹⁷ HOYT, P. Edwin. *Japonsko ve válce*, s. 31.

Tento mohutný rozvoj probíhal za neustálé asistence inženýrů a poradců ze zahraničí, kteří se však v nově vzniklých průmyslových podnicích nikdy nedostali do vedoucích pozic a neměli tak žádnou možnost vyvést nebo kontrolovat japonský kapitál. Japonská vláda si chtěla udržet 100% kontrolu nad strategickým průmyslem a infrastrukturou, tedy doly, loděnice, zbrojovky, přádelny vlny a obchod s průmyslovými stroji. Tyto podniky byly zapovězeny nejenom zahraničním průmyslníkům, ale také domácím soukromníkům, protože vláda si v nich chtěla udržet rozhodující roli pro jejich strategický význam.¹¹⁸

2.5.2 Japonská puška Murata typ 13

Pěchotní škola v Tojamě byla známa jako výcvikové centrum pro boj s mušketami.¹¹⁹ Major Murata Cunejoši (村田経芳 1838–1921), veterán z války Bošin a velitel praporu císařské stráže, se do dějin vojenství zapsal vynálezem první japonské pěchotní zbraně, pušky Murata typ 13. V průběhu roku 1876 absolvoval cestu po pruských a francouzských zbrojních továrnách, arsenálech a po návratu své poznatky ihned aplikoval. Jeho prvním úspěchem se staly nové metody střeleckého výcviku, kdy prodloužil dostřel svých jednotek při trénování s pohyblivými a vyskakujícími terči. Stal se také jedním z hlavních designérů ručních zbraní a již v roce 1880 sestrojil v tokijské zbrojnici svou první pušku. Hlavní předností nově navržené zbraně byl osmi nábojový zásobník, který podstatně usnadnil nabíjení a zlepšil palebnou sílu. Odměnou mu bylo, že v roce 1889 byla jeho zbraň zvolena za hlavní zbraň všech vojáků v aktivní službě. Jeho puška byla používána až do roku 1910 a svými technologickými přednostmi dopomohla k vítězství nad Čínou.¹²⁰ Japonská armáda se nyní mohla opřít o centrální vládu a výkonný průmysl, který již po roce 1880 dokázal produkovat vlastní zbraně.

¹¹⁸ Viz BEASLEY, G. William. *The rise of modern Japan*, s. 102–121.

¹¹⁹ Zásadní rozdíl mezi mušketou a puškou spočíval v tom, že puška měla větší dostřel, drážkovanou hlaveň a byla přesnější. Puška se velmi osvědčila v USA ve válce za nezávislost (1775–1783). Oproti tomu, mušketa neměla drážkovanou hlaveň, měla malý dostřel a byla nepřesná. Záhy byla vytlačena modernější puškou a ke konci 19. století se v moderních válečných konfliktech již prakticky neobjevuje.

¹²⁰ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 28.

2.6 Vzdělávání v armádě

Další zásadní požadavek při budování moderní armády představovala všeobecná vzdělanost obyvatel. Bylo nezbytně nutné, aby branci docházeli na vojnu již se základním vzděláním a byli tak schopni plnit rozkazy velitelů a učit se vojenským dovednostem. Zjednodušeně lze říci, že čím vyšší hodnost, tím vyšší nároky na vzdělání a schopnosti. Většina generálů a nejvyšších představitelů armády cestovala po evropských vojenských zařízeních a studovala nejen cizí jazyky, ale především moderní způsoby boje. Ty později vyučovali na nově vytvořených vojenských školách a vzdělání se tak rozšiřovalo do celé armády. Japonsko splňovalo již dvě základní podmínky pro vybudování moderní armády, vlastní vojenský průmysl s ekonomickým zázemím a administrativní kontrolu nad celou zemí. Třetím velmi důležitým prvkem se stalo vzdělávání široké populace, které bylo nepostradatelné jak při budování nové armády, tak i pro fungování moderního státu.

2.6.1 Počátky vzdělávání v letech 1868–1875

Ómura, jeden z nejvzdělanějších vojenských představitelů té doby, sloužil jako náměstek pro vojenské záležitosti a měl zodpovědnost za vojenské vzdělávání a výcvik. Byl první, kdo veřejně odmítal zachovat monopol na válečnictví samurajů a přišel s koncepcí lidové armády. Nová myšlenka sebou nesla určitá úskalí, neboť na jedné straně zde existovala vrstva profesionálů cvičených pro boj, kteří své postavení ztráceli vlivem rychlé modernizace, na straně druhé tu byli obyčejní lidé, již nikdy nebojovali a postrádali i základní vzdělání. Situace se řešila podle toho, kdo měl rozhodující moc v armádě. Ómura za svého života připravil koncepci vzdělávání nových ozbrojených sil. Jeho pětiletý plán počítal s revizí branné povinnosti, standardizováním výzbroje a výstroje, založením vojenské akademie pro výcvik poddůstojnického sboru a vzděláváním důstojnického sboru. Své plány nedokončil, protože byl v září roku 1869 zabit skupinou samurajů, kteří se obávali, že by jeho reformy mohly vejít v platnost. Vláda se nejvíce soustředila na vzdělávání poddůstojnického sboru, na jehož kvality kladla velmi vysoké požadavky. Jak ukázala válka Bošin, o situaci na bojišti rozhodovali velitelé v prvních liniích. To oni dokázali vyhrát válku, protože centrální velení mělo jen omezený přehled o celkové vojenské situaci.

Na začátku roku 1874 byla pod francouzským vedením v Tojamě zřízena pěchotní škola, kde noví vojáci podstupovali výcvik v taktice, střelectví, bodákovém útoku¹²¹ a také fyzickou přípravu.¹²² Cílem osmi měsíčního výcviku bylo připravit budoucí nižší velitele pro výcvik vlastních jednotek. Armáda v Tokiu současně založila budoucí císařskou vojenskou akademii (陸軍士官学校 *Rikugun šikan gakkó*). Do roku 1875 již byla hotova základní vzdělávací struktura nové armády. V roce 1870 vláda nařídila posílat z každé prefektury nejlepší kadety do vojenských škol.¹²³ Vojenské zařízení v Jokohamě vybudované Francouzi bylo přemístěno do Ósaky v roce 1871 a přejmenováno na ósackou školu vojenských věd (大阪兵学寮 *Ósaka heigakurjó*). Studenti museli nejprve absolvovat přípravnou školu, ve které studovali podle středoškolského studijního plánu se zaměřením na cizí jazyky, především francouzštinu. Po úspěšném absolvování pokračovali na vojenskou akademii, kde studovali různá technická odvětví z oblasti vojenství a nakonec postupovali do akademie pro poddůstojnický sbor.

Během tříletého vojenského výcviku na akademii, dle francouzské doktríny, se studenti seznámili s taktikou pohybu praporů¹²⁴ na bitevním poli, drilem, s vojenskými předpisy pro mužstvo a základy polní fortifikace. V ideálním případě ale minimálně deset let trvalo, než se z mladého absolventa vojenské akademie stal profesionální velitel v armádě. Počátky zavádění tohoto systému byly složité, avšak válka proti Číně, a zvláště proti Rusku, poskytla hmatatelné důkazy o účinnosti japonského vojenského vzdělávacího systému.

2.6.2 Výcvik branců v letech 1870–1880

Do roku 1870 byla pěchota trénována podle holandských manuálů, které byly užívány ještě z období Eda. Armáda přijala francouzskou vojenskou doktrínu a v roce 1873 začala s výcvikem vojáků podle vojenské příručky, přeložené z francouzštiny.¹²⁵ Vojáci nejprve podstoupili šestiměsíční výcvik, který zahrnoval fyzickou přípravu, pohyb ve formacích, střelbu, výcvik s bajonetem, způsoby základního lékařského

¹²¹ Bajonet = bodák nasazený na pušku. Výcvik byl zaměřen na zacházení s bajonetem při útoku.

¹²² Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 25.

¹²³ Systém odvodů kadetů do těchto elitních škol byl stejný jako u branné povinnosti, tedy počty odvedenců byly stanoveny na základě úměrného výnosu rýže dané prefektury. Viz kapitola 1.7 Válka Bošin (戊辰戦争 *Bošin sensó* 1868–1869).

¹²⁴ Vojenská jednotka o síle 800 mužů.

¹²⁵ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 26.

ošetření a pořadová cvičení na vojenské ceremonie. Polní výcvik se skládal z pořadových cvičení, zacházení se střelnou zbraní v boji, mechanickým zapamatováním si taktických situací, kontroly a velení malým jednotkám. Probíhal na základě tvrdého drilu a železné disciplíny, která měla vojáky donutit k odpovídajícím výsledkům. Již Takasugi Šinsaku zavedl velmi přísnou disciplínu v jednotkách *kiheitai* a v nové armádě to bylo prakticky stejné.

V letech 1870–1880 jednotkám veleli desátníci, byli však pod dozorem mladších důstojníků i jejich nadřízených. Branci tak cvičili nejenom pod dohledem desátníků, ale i vyšších nadřízených, a museli tak poslouchat všechny. Výcvik probíhal od pondělí do soboty, pouze neděle byla volným dnem. Vojáci během pracovního týdne vstávali obvykle v pět ráno na ranní výcvik, po němž následoval výcvik odpolední. Sobotu trávili přípravou a úklidem kasáren na inspekci, která probíhala okolo čtvrté hodiny odpolední.¹²⁶

Desátník byl přímo odpovědný za denní rutinu svých vojáků a trávil s nimi mnoho času. V roce 1880 byl systém revidován a poddůstojníci měli mnohem větší zodpovědnost za výcvik branců, což souviselo se zvyšujícími se požadavky na kvalitu výcviku. Avšak správa a vedení armády bylo slabé, protože chyběla universální pravidla, která by měla vliv na celou armádu. Branci byli odváděni a cvičeni v pevnostech, ale každá pevnost měla své vlastní výcvikové plány, které se navíc často měnily, a proto bylo nutné je sjednotit. Prvním pokusem o jednotnou organizaci armády se stal soupis vydaný roku 1877, který stanovil, že jednotka bude mít 160 vojáků a osm velitelů, každý velitel přitom bude mít na starosti skupinu dvaceti mužů. Přestože armáda nabírala brance ze všech sociálních vrstev, pouze potomci samurajů se mohli stát důstojníky. V jakési skryté podobě zde přežil tradiční hierarchický systém, neboť obyčejní vojáci byli příslušníci všech nižších sociálních tříd, ale jejich velícími důstojníky byli příslušníci samurajských rodů. Důstojníci velmi často bili nebo fyzicky trestali obyčejné brance, aby jim vštěpovali disciplínu a poslušnost. Z těchto důvodů docházelo velmi často k dezercím a nebylo výjimkou, že dezertovala i polovina odvedenců.

¹²⁶ Tamtéž, s. 27.

2.6.3 Reforma školství

K úspěšnému válečnému tažení již nestačilo ovládat meč, ale bylo zcela nezbytné mít základní vzdělání a vzhledem k tomu, že japonská armáda fungovala na základně branné povinnosti, nebylo technicky možné, aby všichni odvedenci byli vzděláváni i v základních dovednostech, jako je čtení a psaní. Japonští představitelé čerpali samozřejmě ze zahraniční literatury, od zahraničních poradců a na základě získaných znalostí vytvářeli manuály a vojenské učebnice, za účelem šíření vojenských vědomostí. Na jedné straně stáli hlavní představitelé armády, kteří byli vzdělání, zcestovalí a dokázali přeložit i technicky velmi náročné texty, a proti nim stála široká masa nevzdělaných obyčejných mužů, již byli nově přijímáni do armády a byly na ně kladeny požadavky ovládat svou zbraň a být schopen fungovat na bitevním poli jako moderní voják. Tuto problematiku vyřešila reforma školství, která proběhala v roce 1872.¹²⁷

Na základě této reformy bylo zřízeno po celém Japonsku osm universitních okresů a 32 středoškolských okresů, z nichž v každém bylo 210 základních škol. Veliký důraz v novém školském systému byl kladen na nižší stupně vzdělávání, kde si děti osvojovaly základní dovednosti, tedy gramotnost a vládou preferované vzdělání. Modernizace rezolutně požadovala vzdělanou populaci a vláda to tímto zákonem a jeho rychlým uvedením do praxe vyřešila. Tehdy se dokonce oznamovalo, že: *„Vzdělání je klíčem k životnímu úspěchu!“* *„Žádný muž si nemůže dovolit je zanedbávat. Je to ignorace, která odvádí muže ze správné cesty, která z něj činí nuzáka, rozbíjí jeho rodinu a nakonec ničí celý jeho život.“*¹²⁸ I nadále bylo vzdělání výsadou samurajů a očekávalo se od nich, že budou pilně studovat západní vojenské vědy a v nové armádě se stanou velícími důstojníky a zaujmou klíčová místa. Povedlo se to však jenom některým. Mnoho jich odmítlo nové technologie a nedokázalo se chopit této příležitosti.

V důsledku zavedení povinné školní docházky začala stoupat gramotnost široké populace a armáda tak neměla problém nabírat brance již se základním vzděláním, což velmi usnadnilo a urychlilo vojenský výcvik. Vzdělanost a odbornost japonského vojáka se jednoznačně prokázala v rusko-japonské válce v letech 1904–1905. Ministr školství Mori Arinori (森有礼 1847–1889) byl samuraj ze Sacumy a položil základy dlouhodobého školského systému. V centru jeho pozornosti stáli učitelé, kteří byli

¹²⁷ Viz COLLCUTT, Martin, JANSEN, Marius a KUMAKURA, Isao. *Svět Japonska*, s. 176.

¹²⁸ Tamtéž.

spojnicí mezi moderním světem, venkovem a formováním nové vzdělané japonské generace. Podle Moriho měl být na školách nižší instance kladen důraz na disciplínu téměř podle vojenských měřítek. Avšak university jako nejvyšší stupně vzdělání měly fungovat s nejvyšší možnou mírou svobody, aby tak bylo Japonsko konkurenceschopné. Návratem zpět k centralizovanému vzdělávání byl císařský výnos o výchově (教育ニ関スル勅語 *Kjóiku ni kan suru čokugo*) z roku 1890.¹²⁹ Podle tohoto klíčového dokumentu měla být pozornost ve vzdělávání věnována společenské harmonii a loajalitě vůči trůnu, což byl počátek postupného odklánění od západních vzorů a orientace na domácí kulturu a vzdělávání.

2.6.4 Studenti vojenských škol

Do tříd vojenské akademie byly původně zapisovány dvě skupiny kadetů: jednak řádní kadeti, kteří absolvovali předešlé vzdělání, tedy přípravnou školu, a byli kvalifikováni na základě složených zkoušek; druhou skupinou tvořili přechodní kadeti, kteří již absolvovali poddůstojnickou akademii nebo byli vybráni z poddůstojnických dobrovolníků mladších 27 let. Řádní studenti absolvovali tříletý vzdělávací kurz a přechodní kadeti jenom půl roční. Obě skupiny pro výkon důstojnické služby obdržely zplnomocnění. Jejich hlavní výukový plán obsahoval základní vojenské dovednosti důstojníka: znalost zbraní, jezdecké umění, střelectví, fyzický trénink, cizí jazyk (v tomto případě francouzština) a zpracovávání vojenských hlášení. Téměř 99% studentů těchto škol pocházelo z řad samurajů a jenom velmi malé procento byli prostí občané. Například v roce 1872 bylo do těchto škol přijato celkem 719 samurajů a pouhých 13 dalších občanů.¹³⁰

Situace se změnila s nástupem Jamagaty do čela ministerstva vojenství, neboť jeho prvním rozhodnutím bylo otevřít školy vojenských věd i prostým občanům. V roce 1881 se počty obrátily a ke studiu nastoupilo 258 prostých občanů a jenom 158 kadetů se samurajskými kořeny.¹³¹ Je zajímavé, že pro obyčejné občany byla vojenská disciplína moderního výcviku daleko snesitelnější než pro samuraje, velmi hrdé na vlastní tradici, kteří se těžko vzdávali svých výsad i zvyků. Zjednodušeně lze říci, že obyčejného občana bylo možné lépe formovat a snadněji z něho vytvořit moderního

¹²⁹ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 165.

¹³⁰ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 26.

¹³¹ Tamtéž.

vojáka, neboť se vše učil od začátku. Naproti tomu samurajové, kteří po staletí bojovali s mečem v ruce a byli hluboce spjati s tradicí svého rodu i svého společenského postavení se jen těžko smiřovali s novými požadavky, které na ně byly kladeny.

Problémy vznikaly v nových institucích, jež na tyto tradice nebraly přílišný ohled a kladly důraz na vzdělávání a modernizaci. Například škola vojenských věd zakazovala samurajům nosit meče a nutila je k ostříhání jejich tradičních copánků, proto mnoho samurajů po takovém nátlaku odešlo. Navíc se požadavky stupňovaly a kadeti museli nosit uniformu západního stylu, která pro ně byla velmi nepohodlná. Největší obtíže způsobovala obuv, neboť převážnou část japonské armády tvořila pěchota a nové boty jim způsobovaly značné obtíže při chůzi. Ve vojenských školách se používalo západní měření času a podle toho byl vytvářen studijní rozvrh s přesností na hodiny i minuty. Čerství absolventi důstojnických škol odcházeli ke svým jednotkám a nové brance trénovali podle těchto nových znalostí. Již v 70. letech 19. století se objevili první důstojníci, kteří nosili v kapse hodinky. Používali je pro kontrolu časového harmonogramu výcviku, k měření rychlosti prováděných úkonů i k sestavování studijního plánu.¹³² Čas a jeho přesné měření se staly od této doby neoddělitelnou součástí vojenského života. Navíc se většina branců po tříleté vojenské službě vracela domů a zaváděli tento koncept ve svých domovech, továrnách i kancelářích.

¹³² Tamtéž.

3. Zahraniční vojenská pomoc

Japonsko se po restauraci Meidži ocitlo v situaci, kdy mělo svrchovanou kontrolu nad celou zemí, ale i nadále záviselo na vojenské pomoci ze zahraničí. Aby naplnilo koncept *fukoku kjóhei*¹³³, začalo zvat zahraniční poradce, kteří mu měli pomoci vybudovat moderní ozbrojené síly. Již ve válce Bošin působili u šóguna Francouzi a také Britové velmi intenzivně pomáhali budovat námořní síly knížectví Sacuma, stejně tak dodávali moderní pěchotní zbraně knížectví Čóšú. Po sjednocení země bylo nutné soustředit se na budování nových ozbrojených sil, navíc druhá polovina 19. století byla obdobím prudkého rozmachu vojenské techniky. Po celém světě probíhala zásadní modernizace armád. Japonci po 250 letech trvající izolace za západním světem technologicky velmi zaostávali, a proto nemohli modernizovat armádu bez zahraniční pomoci.

3.1 Instruktoři z Francie

Již z předcházejícího textu vyplývá, že po sjednocení země měli Francouzi v oblasti vojenství monopol na vzdělávání. Vybráni byli z několika důvodů: do roku 1870 byli považováni za nejschopnější válečníky Evropy, neboť všichni si pamatovali Napoleonovo tažení, navíc francouzské vojenství mělo zastánce i v řadách nejvyšších armádních představitelů, jako byli Ómura Masudžiró a Jamagata Aritomo. I když proti nim stáli jiní, kteří nesouhlasili s danou volbou, Jamagata i Ómura měli dostatečně silný mandát na prosazení svého názoru. K tomu měli Francouzi v Japonsku, konkrétně v Jokohamě a v Jokosuce své zázemí, vyráběli nejmodernější zbraně, jako byla puška *Minié*, jež v tehdejším vývoji vojenství představovala revoluci, a Japonci se učili pouze od vítězů.¹³⁴

Hlavním úkolem instruktorů se stalo vzdělávání a modernizování japonské armády. Navíc bylo nutné posílit vzdělávací systém a lépe jej kontrolovat, a tak v lednu 1875 vojenská akademie přesídlila do Tokia, do čtvrti Ičigaja, a byla převedena pod přímou kontrolu ministerstva armády. Došlo ke změnám ve vzdělávacích osnovách a prvních 158 studentů absolvovalo dvouletý studijní plán, zaměřený na vzdělání v oblasti pěchoty a kavalérie. Bylo možné absolvovat i tříletý studijní plán, jenž byl

¹³³ Viz kapitola č. 2.5 Ekonomické reformy a vojenská industrializace.

¹³⁴ Viz pozn. č. 42. Například knížectví Sacuma i Čóšú, která od západních mocností utrpěla těžké porážky, se od nich vzápětí začalo učit.

zaměřen na komplexnější vojenské záležitosti, jako byly dělostřelecké technologie a vojenské inženýrství. Absolvent pak získal hodnost poručíka¹³⁵.

Na akademii v té době působilo třináct francouzských poradců, včetně sedmi důstojníků armády, pod jejichž vedením kadeti studovali francouzštinu, taktiku, vojenskou organizaci a vedli rozsáhlé debaty. Armáda postupně přejala francouzskou vojenskou doktrínu i taktiku, hlavně kvůli snadné dostupnosti, neboť Francouzi byli již dříve najmutí šógunem a měli v Japonsku zázemí. Mnoho japonských důstojníků umělo francouzsky, protože v Jokohamě navštěvovali jazykovou školu, a cítili se i více svázáni s francouzským vojenským systémem. Do roku 1877 se japonská armáda spoléhala na exkluzivitu poradců, kterých z Francie přijelo celkem 43.¹³⁶

Francouzští instruktoři upřednostňovali detailní výklad doprovázený praktickými ukázkami a vojenský dril, který byl Japoncům poměrně blízký. Nemalý problém rovněž musela představovat jazyková bariéra, neboť pro velké množství nových vojenských technických inovací v japonštině neexistovaly vhodné ekvivalenty a instruktoři tomu museli přizpůsobit výuku. Nezaváděli žádné inovativní výukové postupy, ale snažili se společně se svými studenty řešit připravené taktické problémy, které by mohly nastat v praxi. Rozdělili jednotky do tří hlavních složek, tj. na úderné jednotky, hlavní formace a rezervy. Kadeti se tak učili ovládat jednotlivé složky a osvojovali si bojové úkoly, které jim jako budoucím velitelům připadly.¹³⁷

Japonský prapor (batalion) se skládal z 800 mužů a budoucí důstojníci se učili pracovat právě s takto velkými taktickými jednotkami. Méně pozornosti bylo však věnováno výcviku s většími taktickými formacemi. Instruktoři své kadety trénovali v organizaci, výcviku a velení jednotek o různých velikostech. Budoucí důstojníci byli velmi dobře vyškoleni v základních vojenských odbornostech, ale o strategickém konceptu a vedení velkých polních bitev toho věděli jenom velmi málo. Tento problém vyřešili až instruktoři z Německa.¹³⁸

Vojenská akademie později vytvořila studijní program, který v sobě zahrnoval přírodní vědy a matematiku. Mezi hlavní předměty patřila taktika, vojenská organizace, zbrojní technologie, vojenská geografie a inženýrství. Dlouhou dobu představovala jediný vyučovací jazyk francouzština a až v polovině 90. let se začaly vyučovat i jiné

¹³⁵ V angličtině *second lieutenants*, což v češtině může znamenat poručík i podporučík, neboť česká armáda měla jiný systém hodností.

¹³⁶ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 27.

¹³⁷ Tamtéž, s. 25–28.

¹³⁸ Viz níže.

cizí jazyky, což souviselo s postupným odvracením se od francouzské doktríny a hledáním nové.

3.2 Inspirace vojenskými teoretiky

Japonci měli sice přístup k zahraniční literatuře i v období izolace, ale ve druhé polovině 19. století zaznamenalo vojenství i technologie rozsáhlý vývoj a japonští vojenští teoretikové jen velmi obtížně sháněli informace ze Západu. Navíc vojenské záležitosti od nepaměti patřily ke strategickým poznatkům, často klasifikovaným jako státní tajemství, proto bylo velmi složité je získat.

Vojenští velitelé dychtivě četli zahraniční literaturu, především vojenské odborné texty. Poměrně značný ohlas sklidily články importované z Ameriky, neboť zde se odehrála Americká občanská válka (1861-1865), která byla považována za vůbec první moderní konflikt v dějinách. Obě válčící strany používaly nové vynálezy: bitevní lodě, kulometry, pušky minié a winchester, špionážní balóny, dalekohledy a mnoho dalšího vybavení, které předznamenalo budoucí podobu válečných konfliktů. Pro japonské válečníky představovaly velký zdroj inspirace. Populárními se staly rovněž francouzské texty, ale asi nejznámějšího evropského vojenského teoretika, jehož práce byla během 50. let 18. století rovněž přeložena do japonštiny, představoval Karl von Clausewitz (1780–1831).¹³⁹ Byl jedním z nejgeniálnějších vojenských myslitelů své doby, ale jeho pruské strategické teorie byly v dané době pro japonské velitele příliš komplexní. To však změnil příjezd pruských vojenských poradců.

3.3 Reforma výcviku za Majora Jakoba Meckela (1842–1905)

Zásadní obrat nastal po roce 1877, kdy byla vznikající japonská armáda vystavena velmi nebezpečnému povstání, sacumské rebelii. Armáda sice zvítězila, avšak stála na pokraji svých sil. Tehdy se naplno projevil nedostatky v taktickém velení a schopnostech důstojníků. Bylo nutné urychleně reformovat vzdělávací systém armádních velitelů a zavést nové metody výuky, které by dostatečně reagovaly na požadavky moderních masových válečných konfliktů. Japonská armádní doktrína, výcvik a vzdělání byly do této doby více méně náhodné a do roku 1880 se spoléhaly

¹³⁹ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 28.

na francouzské instruktory a několik různých překladů učebnic vojenství pořízených v letech 1871–1885. Důstojníci se soustředili na modelové situace, jejichž řešení se učili z paměti a tím postrádali schopnost své znalosti prakticky aplikovat a přizpůsobit je okamžité situaci. Starší důstojníci naopak věřili, že přílišné lpění na taktice malých oddílů může mít za následek neschopnost velet velkým bojovým uskupením a vycházeli právě ze zkušeností, které získali v bojích proti rebelům.

Vláda se rozhodla tyto nedostatky řešit a v roce 1879 ukončila kontrakt s Francií na výcvik japonské armády. Jistou měrou k tomu přispěla také drtivá porážka francouzské armády v prusko-francouzské válce v letech 1870–1871.¹⁴⁰ Mnoho japonských vojenských velitelů poukazovalo právě na pruské vojenské dovednosti, poněvadž Prusové dokázali mistrnými manévry s divizemi a brigádami porazit francouzskou armádu. V roce 1884 vyrazila do Evropy další japonská delegace, složená z vyšších důstojníků, kteří absolvovali inspekční cestu po evropských armádách a hledali nejvhodnější vzor. Skládala se ze čtyř vyšších důstojníků – ministra armády generála Ójamy, generála Miury Goróa (三浦 梧楼 1847–1926, velitele vojenské akademie), plukovníka Kawakamiho Sórokua (川上 操六 1848–1899, velitele 1. regimentu stráže pěchoty) a plukovníka Kacury Taróa (桂 太郎 1848–1913). Nakonec padla volba na Prusko a Ójama požádal tamějšího ministra války Paula von Schellendorffa (1832–1891) o poskytnutí nějakého instruktora pro výcvik japonských vyšších důstojníků. Náčelník generálního štábu nakonec doporučil majora Klemense Wilhelma Jakoba Meckela, který přijel do Japonska v březnu roku 1885.¹⁴¹

Na rozdíl od velmi početných francouzských vojenských delegací, Meckelova skupina čítala pouhých sedm mužů. Meckel a jeho tým představili pruský vojenský vzdělávací systém a svou pozornost zaměřili na všeobecné vojenské vzdělání a schopnosti generálního stavu, jehož výcvik byl prodloužen o tři roky. Podářilo se jim změnit způsob uvažování japonských vojenských představitelů o válce. Meckel byl velmi vzdělaný, inteligentní a dokázal svými syntézami moderní strategie i tradičních hodnot válečného umění zapůsobit na mnoho důstojníků. Přinesl zcela nový pohled na válečné umění, kdy například prohlašoval, že vítězství nebo porážka v bitvě není jenom o síle zbraní. Do vojenského umění zakomponoval také psychologii války,

¹⁴⁰ Válka skončila drtivou porážkou francouzské armády v bitvě u Sedanu roku 1870, kdy bitevní pole ovládly dělostřelecké baterie a nové pušky nabíjené zezadu. Ztráty na pruské straně byly 9000 mužů, ale straně francouzské 17 000 a dalších 100 000 zajatců, mezi kterými byl i sám Napoleon III. Viz NEWARK, Tim. *Rozhodující bitvy dějin*. Praha 2003, s. 39.

¹⁴¹ Viz BERND, Martin. *Japan and Germany in the modern world*, New York 1995, s. 17–140.

morálku vojska a útočného ducha. Právě tímto bodem si dokázal japonské důstojníky naklonit na svou stranu, protože hovořil o duchu válečníka, který podle něho existoval i na bitevním poli v moderním válečném konfliktu.

Výukové plány dostaly jiný význam a do popředí se dostalo vojenské umění a věda: taktika, historie, výzbroj, dělostřelba, opevnění, komunikace, studium terénu, jezdecké umění, zdravotní a sanitní záležitosti.¹⁴² Na druhou stranu zůstala přehlížena problematika zásobování. Meckel při výuce používal prameny a pozornost zaměřil na zkušenost z vojenské historie, nikoliv pouhé teorie bez reálného základu. Vycházel z praktických válečných zkušeností a kladl veliký důraz na taktiku, vliv terénu a na manévrování vojska. Velkou pozornost věnoval také přínosu zpravodajských služeb v moderních vojenských konfliktech. Postupně se do popředí důležitosti dostávaly informace o nepříteli, špionáž i komunikace na dálku telegrafem. Pro vítězství dané strany byl tento druh informací nezbytný a japonská armáda své nově nabyté schopnosti ukázala v rusko-japonské válce.

Problémem se jednoznačně stala jazyková bariéra, neboť výklad takto sofistikovaných vojenských záležitostí v japonštině nebyl v silách mnoha Evropanů, a proto ke komunikaci při výuce byli využíváni tlumočníci. Situace se zlepšila po vydání překladů Meckelových přednášek, které byly v armádě velmi hojně distribuovány. Tyto studijní materiály se staly manuálem dalšího výcviku armády a jejího přizpůsobování pruskému vzoru. Za Meckelova působení převzala armáda pruský způsob výcviku, jenž kladl důraz na rotu jako základ pro taktické formace. V roce 1887 si jednotlivé pluky určily výcvikové plány a zároveň došlo ke standardizování výcviku vojáka a jeho rozšíření do celé armády. Tento krok byl nezbytný, protože v moderních vojenských konfliktech docházelo k značným ztrátám na životech, což souviselo se vznikem národních armád a „zlidověním“ válečnictví, kdy se boje neúčastnili jen určité vycvičené skupiny obyvatel, ale celé národy. Ztráty značně narůstaly, docházelo k častému přeskupování armád, a proto bylo nezbytně nutné, aby vojáci měli jednotný výcvik, jedině tím se snadno mohli včlenit do nové jednotky a ihned plnit rozkazy svých velitelů.

Japonská armáda, v souvislosti se zaváděním pruských reforem, přijala také koncept „rodinného výcviku“.¹⁴³ Spočíval v tom, že velitelé jednotek byli rovněž zodpovědní za výcvik svých mužů, což na ně kladlo velmi vysoké nároky z hlediska

¹⁴² Viz POSNER, Roland. *Tradition in Transition*, s. 34.

¹⁴³ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 59.

vojenského vzdělání. Museli zvládat nejen vojenské vědy a jejich aplikaci, ale také být schopni své nabitě vědomosti předat vlastnímu mužstvu. Armáda od velitelů rovněž očekávala, že jednotkám dokážou vštípit bojového ducha a vést je úspěšně v boji.

V roce 1889 byl Meckelův pruský vojenský koncept přeložen do japonštiny a o dva roky později armáda dokončila svou transformaci z francouzské výcvikové doktríny na doktrínu pruskou. Noví vojáci již byli trénováni podle ní. Meckela lze tudíž považovat za otce moderního vojenského vzdělání v Japonsku.

Na otázku „Proč padla volba právě na Prusko?“, lze odpovědět následovně. V první řadě zde byla určitá blízkost obou zemí, neboť Prusko bylo v očích japonských vojenských představitelů státem, který skutečně naplnil koncept *fukoku kjóhei*. Za druhé bylo byrokratickým a militaristickým státem, jehož armáda byla jednou z nejsilnějších v Evropě a získávala vítězství za vítězství. Navíc téměř dvě třetiny národního rozpočtu byly využívány pro potřeby armády a její představitelé jezdili trénovat ozbrojené jednotky do mnoha zemí světa, nejen do Japonska. Další faktor, který jednoznačně podpořil danou volbu, představovalo vítězství Pruska nad Rakousko-Uherskem v roce 1866 a později v letech 1870–1871 nad Francií. I Japonsko mělo dlouhou vojenskou historii. Samurajové patřili ke špičce společenského žebříčku a jejich povinností byl výcvik v dobách míru a boj za svého pána v době válečných konfliktů. Obě země se tak mohly snadno dohodnout, a jak je již zmíněno výše, Japonsko se učilo od vítězů, protože samo plánovalo vyhrávat a získávat nová území.

4. Sacumská rebelie (西南戦争 *Seinan sensó* 1867–1877)

Sacumská rebelie představovala nejvážnější hrozbu pro novou císařskou armádu. Její porážka de facto rozhodla o životaschopnosti nové vlády a efektivnosti císařské armády. Příčinnou této rebelie se stala stoupající nespokojenost samurajů, kteří se nedokázali adaptovat v podmínkách moderní společnosti. Napětí mezi samuraji a novou vládou stouvalo s tím, jak se vláda samuraje jako společenskou třídu, snažila prakticky eliminovat. Velmi důležité je však poukázat na fakt, že zde existovaly dva typy samurajů. První se dokázali adaptovat a získali velmi dobré pozice v armádě i policii, druzí to ale nedokázali. Samurajové byli, na rozdíl od širokých lidových vrstev, vzdělaní a představovali tak pilíř nového společenského rozvoje, avšak na druhou stranu byli velmi hrdí na své tradice a jen těžko se přizpůsobovali novým společenským změnám. Vůdce rebelie Saigó Takamori byl vzdělaný, měl vysoké postavení ve vládě, ale přesto se postavil na stranu rebelů a bojoval proti institucím i systému, které dříve pomáhal budovat. Takových povstání se objevilo mnohem více, ale to, jež se nesmazatelně zapsalo do dějin, se odehrálo právě v letech 1876–1877.¹⁴⁴

Na sklonku roku 1876 Saigó shromáždil armádu o síle 13 000 mužů složenou především z bývalých samurajů a veteránů války Bošin i bojů za restauraci Meidži. Mezi jeho stoupence patřili převážně samurajové z jižních provincií, kteří byli nejvíce postižení jak ekonomicky, tak i společensky. Spojovala je loajalita ke svému bývalému knížectví a do řad rebelů je vehnala i nespokojenost s dosavadní vládní politikou. Bylo zde i mnoho bývalých důstojníků císařské armády, kteří odešli po rezignaci Saigóa a nashromáždili velké množství zbraní, munice i vybavení. Velkou měrou k tomu přispěl i fakt, že se Saigó po rezignaci v roce 1873 vrátil do Kagošimy, kde začal se svými poručíky vyučovat moderní taktiku a střelbu na soukromé vojenské akademii¹⁴⁵. Mnoho přívrženců pocházelo právě z řad studentů, k nimž patřili i bývalý členové elitní císařské stráže. Měli bohaté vojenské zkušenosti z předešlých střetnutí a patřili v císařské armádě k nejlepším. Naopak císařská armáda byla po odchodu těchto elitních vojáků značně ochromena a musela počty jednotek doplňovat méně kvalitními vojáky ze vzdálených provincií nebo rezerv. Právě tento fakt do značné míry ovlivnil průběh vojenského tažení, protože převážná část rebelií byla do této doby vedena obyčejnými rolníky a samurajové se prakticky neúčastnili. A pokud ano, tak v malém množství.

¹⁴⁴ Viz COLLCUTT, Martin, JANSEN, Marius a KUMAKURA, Isao. *Svět Japonska*, s. 174.

¹⁴⁵ Založení vojenské akademie nebylo povoleno centrální vládou, proto byla označována jako soukromá vojenská akademie. Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 39.

Saigó se zpočátku klonil k trpělivému postupu a snažil se vyhnout nějaké radikální akci, ale situace se v lednu roku 1876 vyhrotila, když vláda rozhodla přesunout zbrojní arsenál z Kagošimy do bezpečnějších míst, navíc se objevila zpráva, že vláda plánuje zavraždění Saigóa. Tyto události daly do pohybu radikální vůdce a již nebylo cesty zpět. Saigó přitahoval další nespokojené samuraje a v roce 1877 počet jeho stoupců vzrostl na 40 000,¹⁴⁶ přičemž oni všichni se viděli jako loajální služebníci císaře, povolání zakročit proti zlým rádcům svého vladaře, kteří dle jejich názoru zradili restauraci Meidži.

Nevýhodou pro rebely byly nedostatky v dělostřelectvu a výzbroji. Rovněž neměli možnost nakupovat zbraně ze zahraničí. Naopak vláda měla finanční prostředky, jdoucí z daňového výběru. I přesto byla nespokojenost rebelů tak veliká, že 15. února vyrazili pod vedením Saigóa směrem na Kumamoto, kde se chtěli zmocnit zbrojnice s těžkými děly a získat tak strategickou výhodu proti lépe vyzbrojeným oddílům císařské armády, které čítaly 20 000 vojáků pevnostních posádek, 5000 vojáků císařské stráže a 13 000 samurajů sloužících v policejním sboru Tokijské metropolitní policie.¹⁴⁷ Problémem se pro císařskou armádu stala vzdálenost konfliktu od Tokia, což neúměrně zatěžovalo zásobovací systém, a tak se v daném konfliktu dostala na samé dno svých kapacit. Největší obavu měla vláda z rozšíření rebelie do dalších oblastí, jak tomu bylo několikrát v minulosti. Hlavním úkolem vrchního velitele císařské armády generála Jamagaty bylo tudíž umlčet povstání dříve, než dojde k jeho rozšíření do dalších oblastí.

Cílem Saigóa byl zbrojní arsenál v Kumamotu, který byl chráněn dvěma regimenty pěchoty císařské armády a dvěma bateriemi těžkých děl. Při jeho obléhání se projeví bojové schopnosti císařské armády, neboť i přes obklíčení a vysoký počet nepřátel jednotky generála Tani Tatekiho (谷干城 1837–1911)¹⁴⁸ dokázaly vzdorovat. Dopomohla mu k tomu palebná síla dělostřelectva, již disponovala pevnostní posádka. Saigó rozdělil své vojsko, převážnou část vojáků pověřil dobýváním hradu Kumamoto a přibližně 13 000 vojáků poslal střežit hory, přes které hrozil útok císařské armády vyslané z Tokia.¹⁴⁹ Po několika velmi intenzivních pokusech o získání Kumamota se rozhodl obětovat největší přednosti své armády, což byla pohyblivost jeho lehce vyzbrojených jednotek, a začal hrad obléhat. Ten byl ale výborně střežen a obránci

¹⁴⁶ Viz POSNER, Roland. *Tradition in Transition*, s. 32.

¹⁴⁷ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 40.

¹⁴⁸ Samuraj z knížectví Tosa. Bojoval ve válce Bošin za svržení šógunátu a později obléhal hrad Kumamoto při potlačování sacumské rebelie. Účastnil se expedice na Taiwan a na sklonku kariéry působil v čele vojenské císařské akademie. Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenhjó*, s. 258.

¹⁴⁹ Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 39.

kvalitně vycvičení i vyzbrojeni. Saigó navíc útočil bez rezerv a jeho zásobovací cesty byly velmi přetížené a vzdálené od linie bojů.

Generál Tani, jenž se obával o spolehlivost svých mužů, se dožadoval urychleného útoku na pozice obléhajícího Saigóa a Jamagata nakonec zvolil variantu osvobození obléhaného hradu Kumamoto jako prioritu císařské armády. Bylo rozhodnuto o klešťovém manévru¹⁵⁰, který by z obou stran sevřel Takamoriho jednotky hrotovým útokem a odlehčil obléhanému hradu. Vytvoření tohoto plánu nebylo problematické, ale zásadní rozpory se objevily při jeho realizaci. Armáda klešťový manévr jen velmi složitě koordinovala, neboť důstojníci ještě trénováni francouzskými poradci, postrádali schopnosti vést velká armádní uskupení. Byli sice velmi dobří v taktice na bitevním poli, ale válečné strategii příliš nerozuměli. Tento problém se ukázal právě až při potlačování sacumské rebelie.

Velitelé armád se rozhodovali dle svého uvážení a na základě vývoje vojenské situace. Neexistovala jejich přímá kontrola, protože civilní a vojenští vůdci byli roztroušeni po celé zemi a zprávy se k nim dostávaly jen velmi pomalu, přičemž občas byly i značně nepřesné. Navíc zřízení dočasného polního velitelství ve Fukuoce snížilo možnost představitelů vlády sídlících v Tokiu zasahovat do bojů.

Bez centrální koordinace vojenských operací velitelé vedli své jednotky nezávisle a každý dle svého vlastního rozhodnutí. Nefungovalo centrální velení a opakovala se situace z války Bošin. Jediné, čím se obě armády řídily, byl vojenský plán vytvořený na začátku tažení. Císařská armáda i přes svou palebnou převahu utrpěla během tažení značné ztráty, neboť jednotky rebelů byly koordinovanější a lépe manévrovaly. Velmi známou se stala porážka majora Nogiho Maresukeho (乃木希典 1849–1912)¹⁵¹, jenž velel 14. regimentu císařské armády při pokusu vypudit jednotky rebelů ze severního Kumamota dne 23. února. Nogi byl obklíčen, jeho vlajkonoš padl a oddíl tak přišel o svou císařskou zástavu. Ani přes svou odvahu nedokázal Nogi získat zástavu zpět, což bylo chápáno jako velmi vážné selhání důstojníka císařské armády. Oddíly rebelů rovněž utrpěly těžké ztráty a také počty raněných rostly každým dnem.

¹⁵⁰ Klešťový manévr je prováděný dvěma vojenskými útvary, které z obou stran provedou obchvat nepřítele a zaútočí.

¹⁵¹ Nogi Maresuke byl synem samuraje z Čóšú a díky svým schopnostem se vypracoval na generála japonské císařské armády. Po ztrátě císařské zástavy uvažoval o sebevraždě, ale byl ospravedlněn. Bojoval také v čínsko-japonské válce, největší slávu mu ale přineslo dobytí kóty 203 v rusko-japonské válce, po níž se stal národním hrdinou. Po smrti císaře Meidžiho roku 1912 spáchal společně se svou manželkou sebevraždu. Viz BIX, Herbert P. *Hirohito a vznik moderního Japonska*. Praha 2002, s. 38–44.

Obě strany bojovaly bez možnosti použít rezervy, avšak císařská armáda měla k dispozici kapitál, zbraně i větší množství lidských zdrojů.

Rebelové pohrdali císařskou armádou složenou z odvedenců, ale přeci se obávali tří zásadních faktorů. Prvním byl déšť, neboť používali zastaralé předovky a navlhlý střelný prach nebylo možné použít. Druhý faktor představovaly elitní jednotky císařské stráže složené převážně z bývalých samurajů, kteří se jim v boji vyrovnali. Posledním faktorem bylo dělostřelectvo, ve kterém císařská armáda převyšovala rebely sedm ku jedné v počtu děl po celou dobu tažení.

Její materiální i technologická převaha se začala pozvolna projevovat a přicházela první vítězství. Dne 20. března Jamagata s posílenými jednotkami zaútočil na dobře opevněný kopec Tabaruzaka, který se mu podařilo dobýt. Saigó neuspěl v dobývání hradu a navíc výsadek císařské armády 26. dubna v Kagošimě zcela odřízl jeho zásobovací trasy a vojsko se mu tak rozpadlo.¹⁵² Nakonec v srpnu roku 1877 spáchal sebevraždu, avšak ostatní generálové bojovali až do konce. Materiální i lidské ztráty na obou stranách byly obrovské, padlo okolo 6000 vojáků a dalších 10 000 vojáků císařské armády bylo raněno. Z téměř 40 000 Saigóových mužů přežilo jenom 210.¹⁵³

Potlačení sacumské rebelie se stalo nejvážnější prověrkou účinnosti císařské armády od jejího vzniku. Před povstáním přišla o mnoho klíčových osobností, které se přidaly na stranu rebelů, během něj se dostala za hranice svých kapacit a bylo nutné provést velmi radikální změny v organizaci armády a jejím vedení. Vláda si uvědomila, že bez centrálního velení a systematicky organizované mobilizace nelze zajistit dostatečné kapacity na potlačení vzpour, ani na vojenskou expanzi. Navíc se prokázal i fakt, že vycvičená armáda rolníků není schopna účinně potlačit profesionální válečníky. Obzvláště v boji muže proti muži branci nepředstavovali pro samuraje významné nebezpečí. Představitelé armády pochopili potřebu přijmout do svých řad vyšší množství profesionálních válečníků a samurajů, kteří by pozvedli morálku a zvýšili tak kvalitu jednotek. Členové vyšších armádních kruhů poukazovali na fakt, že jednotky rebelů měly mnohem vyšší odhodlanost k boji a bojovou morálku a že jedinou výhodou pro císařskou armádu představovala materiální a technická převaha. Bylo rozhodnuto zavést intenzivní indoktrinační program, který by vojákům vštípil bojového ducha. Byla od nich vyžadována bezvýhradná poslušnost a vůle k boji na smrt. Jakmile byl daný

¹⁵² Viz DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army*, s. 43.

¹⁵³ Viz POSNER, Roland. *Tradition in Transition*, s. 32.

trend přijat, stal se normou, a padnutí do zajetí bylo nadále hodnoceno nedostatečnou vůlí k boji.

Porážka sacumského povstání definitivně potvrdila postavení nové vlády a zbavila Japonsko hrozby samurajů. Šlo o finančně velmi nákladné vojenské tažení, protože si vláda musela narychlo nakoupit zbraně od zahraničních dodavatelů a vůbec neřešila možnosti jejich vlastní výroby. Ani císařská armáda nebyla z hlediska výzbroje a výstroje připravena na tak silné nepokoje. Konflikt upozornil na nutnost posílit budování vlastního zbrojního průmyslu, který by byl schopen napříště plně zásobovat císařskou armádu. Velmi účinnou se stala také propaganda nové vlády, která označovala Saigóa za rebela a zrádce, což postavilo veřejné mínění na stranu císaře. Po potlačení povstání bylo Japonsko jednotné a z konfliktu načerpalo mnoho poznatků pro další reformování armády.

5. Císařská armáda vítězí (1894–1905)

V letech 1894–1895 zvítězila japonská císařská armáda nad Čínou v čínsko-japonské válce (日清戦争 *niššinsensó* 1894–1895) a o 10 let později i nad Ruskem v rusko-japonské válce (日露戦争 *ničirosensó* 1904–1905). V této kapitole hodnotím nasazení japonské armády v obou konfliktech, větší pozornost přitom věnuji rusko-japonské válce, poněvadž vítězstvím v tomto konfliktu se Japonsko dostalo na úroveň ostatních světových mocností. Příčinnou obou válek byla snaha zúčastněných zemí rozšířit svůj mocenský vliv. Japonsko mělo veliký zájem o získání Koreje, která tehdy byla zemí poměrně zaostalou a představovala snadnou kořist pro okolní státy. Navíc jako ostrovní země potřebovalo rozšířit své nerostné zdroje a získat území na kontinentu ze strategických důvodů, proto Korea představovala ideální cíl.

5.1 Čínsko-japonská válka (1894–1895)

Čínsko-japonská válka trvala pouhý jeden rok, ale pro příslušníky japonské císařské armády znamenala cenné bojové zkušenosti. Čína byla velmi oslabena soustavným tlakem západních mocností, což prakticky znemožnilo modernizaci její armády nebo investice do rozvoje průmyslu. Japonsko naopak mělo velmi dobře vycvičenou armádu na vyspělé technické úrovni, jež byla navíc podporována stejně kvalitním námořnictvem.¹⁵⁴

Příčinnou konfliktu se stala snaha kontrolovat korejské území. Velmi zajímavý byl postup japonského námořnictva, které při snaze o otevření Koreje postupovalo přesně podle vzoru Perryho mise z roku 1853. V roce 1875 lodě japonského císařského námořnictva připluly ke korejskému pobřeží a japonští vojenští vůdci předložili ultimátum, že bude použito vojenské síly, pokud Korea neotevře své přístavy japonským lodím. Tento tlak vyvrcholil roku 1876 podepsáním nerovnoprávné smlouvy o vzájemném obchodu (日朝修好条規 *niččó šúkó džóki*).¹⁵⁵ Čína však pokládala Koreu za své svrchované území a celou událost sledovala z povzdálí se značnou nervozitou. V letech 1876–1881 se do Japonska vypravilo několik korejských delegací, které byly

¹⁵⁴ Japonské císařské námořnictvo (大日本帝国海軍 *Dai nihon teikoku kaigun*) se vyvinulo z námořních sil knížectví Sacuma a od roku 1872 mělo i své vlastní ministerstvo. V jeho čele stáli nejčastěji představitelé knížectví Sacuma. Bylo podporováno vládou a pohlíželo se na něj jako na strategickou složku obrany státu. Flotila japonského císařského námořnictva byla z velké části postavena v britských loděnicích a její velení mělo britskou námořní školu.

¹⁵⁵ Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenhjó*, s. 269.

ohromeny rozvojem a modernizací země vycházejícího slunce a po návratu do vlasti požadovaly reformy a modernizaci. Pod tlakem událostí došlo roku 1882 v Koreji k povstání, které bylo potlačeno čínskou armádou, což Japonsko vnímalo jako zásah do sféry svých zájmů.¹⁵⁶ V roce 1885 Čína a Japonsko v Tiencinu uzavřeli dohodu, podle níž ani jedna ze stran neměla mít vojenské jednotky na území Koreje a v případě jejich vyslání byly obě země povinny se předně navzájem informovat. Situace se změnila, když v roce 1894 v Koreji propuklo velké lidové povstání pod názvem *východní učení* (東学 *Tonghak*)¹⁵⁷ a korejský královský dvůr požádal o pomoc Čínu.¹⁵⁸ Čína na tuto žádost rychle zareagovala a vyslala své jednotky. Rovněž Japonsko s odvoláním na porušení smlouvy z roku 1885 vyslalo své jednotky. Rozhodlo se demonstrovat svou sílu a 23. července 1894 zaútočilo na královský palác. Následné střety mezi oběma armádami vyústily právě v čínsko-japonskou válku.

Všeobecně se předpokládalo, že čínská armáda, která měla k dispozici mnohem větší počet vojáků, zvítězí nad slabší japonskou armádou. Japonská armáda avšak měla neporovnatelně lepší výzbroj i organizaci, navíc byla podpořena kvalitním námořnictvem umožňujícím jí výsadky prakticky kdekoliv na korejském území. Moře představovalo hlavní přístupovou cestu, protože na korejském území neexistovala železniční síť, po které by velké jednotky mohly být rychle přesouvány. Námořnictvo v této válce sehrálo zásadní roli a vítězství jedné či druhé strany na moři bylo rozhodující. Čínská námořní flotila byla sice větší, ale japonská byla modernější a používala britskou námořní taktiku. Osudovou se stala porážka čínského loďstva 17. září v ústí řeky Jalu, v níž Japonci zvítězili a získali tak převahu na moři, což jim dovolovalo zmocnit se Port Arthuru i Wej-chai-weije. Po kapitulaci zbytku čínské flotily Čína požádala o uzavření mírové smlouvy, která dne 17. dubna 1895 vešla do dějin jako šimonosecká mírová smlouva (下関条約 *šimonoseki džójaku*).¹⁵⁹

5.1.1 První nasazení japonské císařské armády

Podobně jako v pozdějším konfliktu s Ruskem, i v této válce hrálo rozhodující úlohu námořnictvo. Japonsko je ostrovní zemí a jeho armáda byla bez kvalitního

¹⁵⁶ Viz JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea*. Praha 2008, s. 127.

¹⁵⁷ Hnutí „Východní učení“ propuklo v Koreji roku 1894 a bylo vedeno stoupenci protizápadního hnutí. Podrobnosti viz Tamtéž.

¹⁵⁸ Viz COLLCUTT, Martin, JANSEN, Marius a KUMAKURA, Isao. *Svět Japonska*, s. 190.

¹⁵⁹ Viz REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 185.

námořnictva prakticky neúčinná. Námořnictvo císařské armádě zajišťovalo dělostřeleckou podporu v pozemních taženích, zásobování, přesun vojsk, odvoz raněných i přísun nových posil. Pro japonské vojenské velení bylo rozhodující získat převahu na moři, protože teprve poté bylo možné zahájit účinné pozemní operace. Čínsko-japonská válka byla prvním konfliktem, v němž obě složky ozbrojených sil musely prokázat koordinaci při dosažení společných cílů. Podobně jako ve válce s Ruskem i v tomto konfliktu zahájilo námořnictvo válku bez předchozího varování. V západních zemích je takové jednání považováno za nemorální, ale v Asii nebylo neobvyklé zaútočit a až poté formálně vyhlásit válku.¹⁶⁰ Již 25. července Tógó Heihačiró (東郷平八郎 1848–1934)¹⁶¹ zaútočil na čínské transportní lodě plující ke korejskému pobřeží. Ačkoliv obě země nebyly zatím ve válce a čínské lodě pluly pod britskou registrací, Tógó jedno plavidlo potopil. Již 12. června se vylodila japonská pátá divize v Soulu, ale formálně byla válka vyhlášena až 1. srpna roku 1894.¹⁶²

Před zahájením konfliktu bylo mobilizováno všech sedm divizí, tedy přibližně 220 000 mužů.¹⁶³ Hlavní údernou pozemní silou se stala pěchota vyzbrojená puškami, většinou typ Murata 18. Japonský voják bojoval přesně tak, jak se naučil v kasárnách, a prostor pro osobní iniciativu byl mizivý. Vojáci k nepříteli postupovali v početných útvech a v okamžiku střetu se přeskupili do rojnic, ve kterých útočily na malou vzdálenost ve velkých skupinách pod velením nižších důstojníků a s podporou lehkého dělostřelectva. Útok v hustých formacích střelců s využitím momentu překvapení byl pro japonskou pěchotu typický a odrážel naplno vliv pruské vojenské školy. Navíc tato taktika umožňovala velitelům lépe kontrolovat disciplínu i střelbu svých vojáků.

První armádě o síle dvou divizí velel sám Jamagata, který od poloviny září okupoval Pchjongjang poté, co se čínská armáda stáhla na sever.¹⁶⁴ Vítězství japonského námořnictva na řece Jalu druhé části armády vedené generálem Ójamou umožnilo přistát bez odporu na poloostrově Liaotung a postupovat na přístav Port

¹⁶⁰ Japonsko obdobně postupovalo i ve válce se Spojenými státy, kterou zahájilo překvapivým útokem na Pearl Harbor 7. prosince 1941. Formální vyhlášení války bylo předáno americké straně asi hodinu po napadení Pearl Harbor. Objevují se ovšem i názory, že určitou roli sehrál i časový posun a špatná koordinace vojenských a diplomatických složek.

¹⁶¹ Samuraj a admirál císařského námořnictva pocházel ze Sacumy a je považován za otce moderního japonského námořnictva. Byl přezdíván Nelson východu a velmi významně zasáhl i do rusko-japonské války, když v roce 1904 zaútočil na lodě kotvící v Port Arthuru.

¹⁶² Viz PAINE, S.C.M. *The Sino-Japanese War of 1894–1895: Perceptions, Power, and Primacy*. Cambridge 2003, s. 115.

¹⁶³ Viz DREA, Edward J. *Japan's Imperial Army*, s. 81.

¹⁶⁴ Viz PAINE, S.C.M. *The Sino-Japanese War of 1894–1895*, s. 165–196.

Arthur, kterého se zmocnili a pokračovali dál na Wej-chai-wei.¹⁶⁵ Japonská armáda jednoznačně prokázala výhody jednotné vojenské doktríny, kterou uplatňovali kvalitně vzdělaní vojenští velitelé, již byli schopni provádět manévry s celými divizemi. Pozitivně se také projevila účinnost rezerv, které byly rychle mobilizovány a bez problému zapojeny do bojových operací. Japonský voják byl rovněž velmi pověstný svou morálkou, která velmi výraznou měrou přispěla k rychlému vítězství.

Snad největším problémem japonské armády v tomto válečném střetnutí se stalo zásobování. Japonská armáda byla do jisté míry průkopníkem v moderním způsobu válčení, protože vedla válku přes moře bez jakýchkoliv záchytných bodů na kontinentu. Většina válečného materiálu musela být dopravována po moři a v důsledku toho vznikaly značné problémy. Japonská vojenská taktika byla vytvořena pro obranu země, ale doktrína vhodná pro vojenský zásah v zahraničí nebyla vypracována. Již v lednu roku 1894 tak japonské armádě chyběly lodě, na nichž by se dalo dopravit armádu na místo určení. I přes všechny uvedené problémy japonské ozbrojené síly dokázaly pokořit početně silnější čínskou armádu a zvítězit.

5.2 Rusko-japonská válka (1904–1905)

5.2.1 Charakteristika situace

Rusko-japonská válka měla rozhodnout, která z válčících stran se stane hegemonek na Dálném východě. Bylo to poprvé v novodobých dějinách, kdy se asijská velmoc utkala s evropskou jako rovnocenný soupeř. Rusko jako zástupce západního vyspělého světa mělo v roce 1904 třetí početně nejsilnější armádu na světě a disponovalo velmi silným námořnictvem. Je však nutné připomenout, že kvalita jeho ozbrojených sil nebyla zdaleka tak vysoká, jak se předpokládalo. Japonsko si vytyčilo cíl vyrovnat se evropským mocnostem a v případě vojenského konfliktu je pokořit. Vítězství v rusko-japonské válce mělo poskytnout jasný důkaz o schopnostech japonských ozbrojených sil a úspěšném přerodu asijské feudální společnosti v moderní imperiální velmoc. Čína, další velký hráč na asijském kontinentu, byla poražena

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 197–244.

Japonskem v čínsko-japonské válce a zdecimována boxerským povstáním¹⁶⁶, po kterém si ji evropské mocnosti rozdělily na sféry vlivu.

Nejspornějším místem v nastávajícím konfliktu se stal přístav Port Arthur, jenž si Japonci vybojovali v čínsko-japonské válce. Pro Rusko měl strategický význam, neboť nezamrzal jako Vladivostok¹⁶⁷, a představoval opěrný bod pro případnou ruskou expanzi do Číny. Mírové podmínky podepsané 10. dubna 1895 v Šimonoseki byly interpretovány jako budoucí hrozba zájmům evropských mocností na Dálném východě. Proto se Francie, Rusko a Německo spojily a již 20. dubna 1895 předložily své požadavky japonskému císaři, který za daných okolností musel ustoupit a 10. května 1895 tak dal souhlas ke změně podmínek smlouvy z Šimonoseki. Evropským mocnostem šlo jednoznačně o oslabení vlivu nové asijské velmoci a hlavním propagátorem této snahy bylo právě Rusko.

Japonsko bylo v této době ještě vyčerpáno čínsko-japonskou válkou a trpělo i nedostatkem mužů, za této situace nemělo žádnou šanci vyřešit spor silou. Výsledkem se stalo nucené navrácení Liaotungského poloostrova Číně a ztráta přístavu Port Arthuru ve prospěch carského Ruska.¹⁶⁸

Japonsko podobně jako evropské mocnosti, považovalo imperialismus za vrcholnou fázi průmyslové revoluce a stavělo se do role zachránců méně rozvinutých asijských sousedů. Vzhledem ke své ostrovní poloze a malému nerostnému bohatství nemělo ani jinou možnost, než se pokusit získat další sféry vlivu na kontinentu, konkrétně v Mandžusku a v Koreji. Stejně ambice mělo také Rusko, které roku 1898 získalo poloostrov Liaotung do pětadvacetiletého pronájmu a začalo s budováním východočínské dráhy.

5.2.2 Japonská armáda - celkové stavy před zahájením války

Podle sira Iana Hamiltona byl *„japonský voják vzdělanější a civilizovanější, než jeho ruský protějšek, ale méně fyzicky zdatný“*¹⁶⁹. Byl také vychováván ve víře, že je pro něho nejvyšší ctí bojovat a zemřít za císaře, což potvrzuje Counnaughton a cituje J. H.

¹⁶⁶ Boxerské povstání bylo zaměřeno proti přítomnosti cizinců v Číně a do jisté míry se podobalo konceptu *džói*, tedy vyhnání barbarů ze země. Probíhalo v letech 1900 až 1901, kdy boxeři napadali zahraniční diplomaty i obchodníky. Povstání bylo zlikvidováno v roce 1901 za účasti jednotek z USA, Francie, Německa, Ruska i Japonska.

¹⁶⁷ Vladivostok byl zcela nevhodný pro vedení celoročních intenzivních námořních operací, protože byl kvůli své poloze tři měsíce v roce úplně zamrzlý.

¹⁶⁸ REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*, s. 185.

¹⁶⁹ CONNAUGHTON, Richard. *Výcházející slunce a skolený medvěd*. Praha 2004, s. 27.

Andersona: „*Výcvik a morálka Japonců byly vynikající, válka se mezi nimi těšila značné popularitě, měli vštípenou iniciativu, statečnost mužů byla dědičná – stručně řečeno uchovali si ctnosti barbarů bez nedostatků civilizace.*“¹⁷⁰ Do pole proti carskému Rusku mohlo japonské velení nasadit celkem 850 000 vojáků, kteří se dělili následujícím způsobem:¹⁷¹

aktivní a záložní armády	380 000 mužů
druhé zálohy	200 000 mužů
záloha branců	50 000 mužů
Vycvičení muži Národní armády	220 000 mužů

V okamžiku vypuknutí konfliktu měly japonské ozbrojené složky efektivní sílu 257 000 pěšáků a 11 000 jezdců, kteří disponovali 894 děly.¹⁷² Většinou se za války nasazovaly již existující jednotky, které byly během konfliktu doplňovány čerstvými posilami dle potřeby. Uvedený počet zahrnoval císařskou gardu, dvanáct pěších divizí, z nichž každá čítala 11 400 mužů, 430 jezdců, 36 děl a dvě jízdní i dělostřelecké brigády.

Hlavní výzbrojí japonského vojáka v rusko-japonské válce byla moderní puška vzor 1900, ráže 6,5 mm, s dostřelem 1800 metrů a účinným dostřelem¹⁷³ mezi 90–270 metry. Každý japonský voják měl k dispozici 210 nábojů (120 v sumkách¹⁷⁴, 30 v brašně a zbylých 60 ve společných zásobách jednotky) a byl obtěžkán 26 kg „velké polní“, v níž měl obvykle zásoby na dva dny, tornu, polní stan a nástroje k hloubení zákopů.¹⁷⁵ V případě fyzicky náročného přesunu nebo bojové operace japonští vojáci nosili pouze „malou polní“¹⁷⁶, což byl modrý vak, ve kterém měli uloženy rezervní dávky potravin a munice. Na podzim roku 1904 jednotkám začaly být přidělovány i kulometry Hotchkiss¹⁷⁷ soustředěné do dvou baterií.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Účinným dostřelem se rozumí vzdálenost, na kterou dokáže výstřel z pušky zabít nebo poranit nepřítele.

¹⁷⁴ Sumka je pouzdro na náboje nebo granáty.

¹⁷⁵ Viz CONNAUGHTON, Richard. *Výcházející slunce a skolený medvěd*, s. 29.

¹⁷⁶ Malá polní a velká polní jsou názvy vojenských vaků o váze zhruba 5 a 26 kg. Váha se však lišila podle množství vybavení a cílů mise.

¹⁷⁷ Zavedení kulometů zcela změnilo tvář moderní války a předurčilo způsob vedení boje, který se začal uplatňovat v rusko-japonské válce a naplno se projevil v první světové válce. Palebné síla kulometů znemožňovala hromadné útoky pěchoty a jízdy. Armády se začaly zakopávat a opevňovat.

5.2.2.1 Jezdectvo

Jezdectvo patřilo na počátku 20. století k hlavním složkám všech moderních armád, představovalo rychlou údernou a průzkumnou sílu. Bojové nasazení jízdy bylo do jisté míry eliminováno příchodem moderních zbraní, především kulometů, které jezdce snadno decimovaly. Japonská jízda byla cvičena především pro přepadové akce a tvořila pouze malou část japonských ozbrojených sil. Její hlavní výzbrojí byla šavle a karabina. Každý muž měl u sebe devadesát nábojů a výzbroj jízdy doplňovalo šest kulometů Hotchkiss, které měla každá jízdní brigáda.¹⁷⁸ Japonský jezdec ve většině případů bojoval jako pěšák a koně používal pouze pro rychlý přesun do oblasti konfliktu. Japonská jízda měla poměrně nízkou úroveň, což souviselo s jejím malým významem, neboť hlavní důraz byl v japonské armádě kladen na pěší jednotky.

5.2.2.2 Dělostřelectvo

Prapory dělostřelectva se skládaly ze tří baterií. Nejčastějším zástupcem se stala děla s ráží 75 mm a dostřelem 4,5 kilometru, které používaly jak polní, tak horské oddíly. Baterie armádního dělostřelectva měly ve výzbroji i 120 mm houfnice a později získaly i 280 mm děla, jež v ruských pozicích způsobila těžké ztráty. Tato děla se používala se při prolomení patových situací na bitevním poli.

Taktické nasazení japonského dělostřelectva bylo velmi intenzivní, neboť dělostřelecká příprava předcházela každé velké ofensivní akci. Řízení a kontrola palby jednotlivých děl byla centrálně řízena. Děla byla umístěna tak, aby byla chráněna před nepřátelskou dělostřeleckou palbou a to buď na odvrácené stěně svahu, který tvořil přirozený kryt, nebo se před dělostřelecká postavení vršila zemina tvořící umělý val. Nepřátelské dělostřelecké baterie se snažily navzájem vyřadit z boje, proto bylo nezbytné děla uchránit. Na přelomu 19. a 20. století totiž představovala jednu z nejučinnějších a nejdražší zbraní na bojišti.¹⁷⁹ Japonská armáda byla vybavena děly Arisaka, která mohla střílet vysoce výbušné náboje nebo šrapnely¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Viz CONNAUGHTON, Richard. *Vycházející slunce a skolený medvěd*, s. 28.

¹⁷⁹ Válečná letadla a tanky ještě neexistovaly a kulomety nebyly masově natolik rozšířeny jako v první světové válce.

¹⁸⁰ Sloužily především k ničení nekryté živé síly protivníka. V zákopech první světové války byly šrapnely nahrazeny tříštivými granáty.

5.2.2.3 Logistika a zásobování

K vítězství Japonska velkou měrou přispěla i velmi zdařilá logistika a hladce probíhající zásobování. Japonský zásobovací systém byl mnohem lépe organizován, než tomu bylo ve válce s Čínou. Velení se v mnohém poučilo a pochopilo, že zásobovací systém je v otázce udržení bojeschopnosti armády klíčový. Zkrátilo tedy dopravní trasy a i v ostatních ohledech prakticky okopírovalo britský systém zásobování. Jak píše o tomto systému Richard Connaughton: „Podle vzoru tehdejšího britského systému spočíval na principu řady zásobovacích spojnic – po první byly přesouvány zásoby jednotek, po druhé divizí, po třetí vyšších formací.“¹⁸¹ První spojnicí představoval japonský voják, který si sebou nesl zásoby na dva dny a dávku na třetí den mohl získat ze společně přepravovaných zásob. Druhou se stala zásobovací kolona celé divize, což pro jednoho vojáka znamenalo další čtyři dávky na den. Na třetí spojnicí přebírala kolona materiál přímo ze zásobovací stanice, což mohl být buď přístav, nebo železniční stanice. Každá nasazená divize měla svůj vlastní dopravní prapor, jenž sloužil k logistickým účelům i pro transport raněných. V čele každého praporu stál major nebo plukovník, který byl přímo odpovědný generálnímu štábu, jemuž podával zprávy. Vojáci těchto útvarů neprocházeli dvanáctiměsíčním výcvikem jako vojáci u ostatních jednotek, ale absolvovali pouze tříměsíční výcvik. Většinu zásob dopravovali vojáci ručně, pokud používali zvířata, jednalo se především osly; někdy byly také používány čínské dvojkolové a čtyřkolové vozy.

Z logistického hlediska bylo nejnáročnější udržet bojeschopné dělostřelectvo, které spotřebovávalo největší množství munice, proto jako jediné mělo k dispozici vlastní zásobovací vlak. Dalším specifickým byl lazaretní vlak, který se měl postarat o raněné a kromě vybavení v něm byl velký počet lékařů a zdravotnického personálu.

5.2.3 Průběh bojů v letech 1904–1905

Průběh rusko-japonské války se do značné míry podobal válce čínsko-japonské. Bojovalo se obdobným způsobem ve stejné oblasti. Stejně jako v čínsko-japonské válce, i nyní zahájil admirál Tógó válečné tažení bez předchozího varování, když 8. února roku 1904 vyslal torpédové čluny proti kotvícím lodím v Port Arthuru. Využil tak dokonale moment překvapení a japonská torpéda vyřadila z provozu dvě bitevní lodě

¹⁸¹ CONNAUGHTON, Richard. *Vycházející slunce a skolený medvěd*, s. 29.

a pět křižníků kotvicích v přístavu.¹⁸² Japonská armáda se vylodila a do března roku 1905 se jí podařilo dobýt Mukden, ve však Port Arthur. Poslední nadějí carského Ruska se stala baltská flotila, která vyplula k obraně své země až z Baltského moře, ale roku 1905 byla překvapena u Cušimy, kde na ni zaútočil Tógó. Početné ruské loďstvo bylo vybaveno těžkými zbraněmi, avšak i přesto jej japonské moderní rychlé lodě dokázaly porazit. Námořnictvo, podobně jako v předešlé bitvě, převzalo kontrolu nad moři a mohlo podporovat pozemní armádu, která obléhala přístav Port Arthur.

Obléhání Port Arthuru představovalo klíčovou událost pozemního tažení. Přestože se japonské vítězství může zdát bezproblémové, při obléhání tohoto strategicky významného přístavu pozemní armáda utrpěla značné ztráty. Nejtěžší boje se odehrávaly kolem kóty 203, což byla vysoká hora, z níž bylo možné odstřelovat Port Arthur. Jak píše Edwin Hoyt: „*Japonští vojáci, vycvičení a zocelení tvrdou disciplínou důstojníků, kteří sami prošli drilem pruského typu, umírali jako mouchy, ale Rusům nedali ani na chvíli vydechnout. Nogi ani na okamžik nezaváhal, když vyslal pět tisíc mužů do útoku proti Vysoké hoře v Port Arthuru, který byl pouhým zastíracím manévrem. Proto zde vojáci byli, aby bojovali a umírali. Mezi těmi, kdo padli, byli i dva generálovi synové.*“¹⁸³ Třetí armáda pod velením generála Nogiho zaútočila v listopadu, ale nedokázala prolomit ruské obranné pozice. Až s použitím 280 mm děl byli Japonci schopni prolomit patovou situaci, avšak o horu se bojovalo ještě několikrát. Nakonec třetí armáda povolala poslední zálohy a 30. listopadu definitivně Rusy vytlačila. Japonská armáda při této akci ztratila okolo 17 000 vojáků, ale získala strategický bod, z něhož mohla přesně řídit dělostřeleckou palbu na přístav Port Arthur. Rusové se již nemohli držet na svých pozicích a v lednu roku 1905 požádali o mír.¹⁸⁴

V průběhu těchto operací se poprvé objevil koncept zákopové války a jedinou rozhodující sílu představovalo nasazení těžkého dělostřelectva, které patovou situaci dokázalo zvrátit. Zahraniční pozorovatelé nepředpokládali, že by se zákopová válka mohla někdy objevit na evropském bojišti. Průběh rusko-japonské války hodnotili tak, že Japonci jsou příliš nezkušení, než aby patovou situaci prolomili. Ruští vojáci naopak postrádali moderní vojenskou taktiku a efektivní velení.

Tato válka byla první skutečně moderní technologickou válkou, neboť se používaly telefony, telegrafy, železnice, moderní způsob zásobování, kulometry, těžká

¹⁸² Viz HOYT, P. Edwin. *Japonsko ve válce*, s. 42.

¹⁸³ HOYT, P. Edwin. *Japonsko ve válce*, s. 42.

¹⁸⁴ Viz DREA, Edward J. *Japan's Imperial Army*, s. 118.

děla a zpravodajská služba. Většinu z toho umělo Japonsko dobře využít. Carská armáda byla naopak značně zaostalá, staří ruští generálové neměli důvěru v moderní technologie a už vůbec je nedokázali použít v boji. Velkou roli zde hrálo i vzdělání řadových vojáků. Vysoké procento ruských vojáků bylo negramotných a ve střelbě také příliš neexcelovali, protože používali zastaralou taktiku střelby v rojnicích bez míření známou ještě z napoleonských válek. Vzdělání japonských vojáků a především důstojníků bylo na vysoké úrovni a ani plynulá znalost ruštiny nebyla výjimkou. Japonský voják při střelbě dobře mířil a jeho taktika byla moderní. I přes uvedené klady byla japonská armáda téměř na pokraji svých sil a ztráty počítala na desetitisíce. (Viz následující tabulka).¹⁸⁵

Bitva	Zabito	Zraněno	Uvězněno	Celkem
Liaotung	5557	17976	236	23769
Port Arthur	15390	43914	0	59304
Mukden	15683	51247	1581	68511
Celkem	36630	113137	1817	151584

Uvádím zde pouze nejvýznamnější vojenské operace a nutno podotknout, že ztráty byly o něco vyšší. Některé zdroje uvádí až okolo 130 000 mužů, z nichž většina byla zabita nebo zraněna střelbou z ručních zbraní. Pozoruhodný je číselný údaj o počtu uvězněných vojáků císařské armády, který je v porovnání s celkovým nasazením jednotek prakticky mizivý. Důvodem byla skutečnost, že pro japonského vojáka bylo hanbou upadnout do zajetí a porušit tak slib císaři, který velel poslušnost a splnění rozkazu za cenu obětování života. Tento koncept byl přejat ze samurajské etiky *bušidó*. Pohrdání zajatci a obětování života namísto zajetí dosáhlo svého tragického vrcholu za druhé světové války.

Rusko-japonská válka byla uzavřena portsmouthskou smlouvou (ポーツマス条約 *Pócumasu džójaku*), podepsanou 5. září roku 1905, jež uznávala japonské zájmy v Koreji, přiznala jeho pronájem Liaotungu, avšak místo válečných reparací se císařství muselo spokojit s jižní polovinou Sachalinu.¹⁸⁶ Tato dohoda vysvobodila obě strany z dalšího pokračování materiálně i finančně náročného konfliktu, protože obě země byly zcela vyčerpány.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 119.

¹⁸⁶ Viz TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenhjó*, s. 273.

Závěr

V předložené diplomové práci jsem se pokusil zmapovat vznik a vývoj japonské armády v období Meidži. Ukázal jsem, že japonská císařská armáda měla svůj základ ve smíšených ozbrojených jednotkách, které se zrodily v knížectví Čóšú z podnětu mladých a vzdělaných samurajů, kteří si ještě před příjezdem Matthewa Calbraitha Perryho uvědomovali zranitelnost Japonska a nutnost bránit jej. Lze říci, že komodorův příchod jen urychlil sled událostí, neboť odhalil nestabilitu šógunátu Tokugawa i jeho neschopnost krizovou situaci řešit. Intelektuální kruhy si začaly uvědomovat potřebu celostátních reforem a centralizované vlády, která by byla schopna vzdorovat případnému tlaku západních mocností. Bylo tedy jenom otázkou času, kdy dojde k zániku Tokugawského šógunátu.

Slabost šógunátu ukázal rok 1866, kdy šógunátní armádu porazily početně slabší, avšak moderně vyzbrojené smíšené jednotky knížectví Čóšú. Nejen účinnost, ale také koncept smíšených ozbrojených jednotek podkopal základy tokugawské společnosti, setřel totiž rozdíl mezi privilegovanými samuraji a obyčejnými lidmi. Válečníkem se od této doby mohl stát prakticky kdokoli. Netrvalo dlouho a šógunát byl aliancí knížectví Sacuma, Čóšú a Tosa svržen; zároveň došlo k restauraci císařské moci a nastolení vlády císaře Meidži.

Nová centralizovaná vláda podnikla důležité administrativní a daňové reformy, v jejichž důsledku do státní pokladny proudil stálý příjem, a tak mohla vláda začít důsledně pracovat na rozvoji státu i průmyslu. Japonští představitelé si při spravování továren počínali velmi obezřetně a neumožnili zahraničnímu kapitálu vstup na japonský trh v takové míře, aby jej mohl ekonomicky rozvrátit. Navíc ve svých rukou drželi většinu zařízení strategického významu, jako byly zbrojovky, doly a přístavy, a tak se jim postupně podařilo eliminovat hrozbu koloniální nadvlády. Vystala však hrozba nová a daleko vážnější. Daně a odvody do armády se u obyvatelstva setkávaly s protesty, dokonce s otevřenými vzpourami a vláda jim musela bezodkladně čelit, aby se nerozšířily do dalších oblastí.

Asi nejvážnější vnitropolitickou hrozbu představovala sacumská rebelie vedená bývalými elitními vojáky císařské armády, kteří pocházeli ze samurajských rodů a velmi těžko se smiřovali s reformami, které bortily staleté tradice. Na potlačení tohoto povstání byla nasazená celá císařská armáda včetně rezerv, a přes značné obtíže se povstalce podařilo porazit. Umožnila to zejména skutečnost, že císařská armáda měla

přístup ke kapitálu, mohla nakupovat zbraně od zahraničních mocností a stála za ní jak japonská vláda, tak i císař. Císařův postoj byl pro vývoj událostí klíčový, protože podle ústavy Meidži byl sice hlavním velitelem ozbrojených sil, avšak jeho schopnost kontrolovat je byla poměrně omezená. Pro armádu i námořnictvo bylo velmi důležité, aby jim byl císař nakloněn, protože jeho záštita legitimizovala jejich jednání.

Důležité je zmínit také reformu školství a následné zakládání vojenských škol, kdy pod dohledem zahraničních odborníků docházelo k systematickému vzdělávání nižších i vyšších vojenských důstojníků, přičemž ti nejlepší studenti mohli vycestovat a nějaký čas strávit na věhlasných zahraničních vojenských školách. Většina z nich se po návratu do vlasti dostala na vedoucí místa v armádě nebo námořnictvu, což jim umožňovalo rychle aplikovat získané poznatky. První zahraniční vojenská mise působící v Japonsku přijela z Francie, později se však armáda rozhodla pro Prusko, což jednoznačně souviselo s uskutečněnou prusko-francouzskou válkou. Japonští důstojníci byli velmi prozíraví, k jednomu z jejich typických rysů patřila skutečnost, že se ve většině vojenských otázek inspirovali vítězi. Příjezd pruských odborníků u mnohých japonských velitelů zásadně změnil chápání války. Pruská vojenská škola v té době patřila k nejlepším na světě a pruští instruktoři jezdili do mnoha zemí světa. Japonci podle pruského vzoru založili generální štáb, zavedli vojenskou doktrínu a změnili výcvikové metody řadových vojáků, čímž se postupně stali jednou z nejsilnějších asijských zemí. Netrvalo dlouho a vůči svým slabším sousedům začali uplatňovat koloniální politiku, kterou se naučili od západních mocností.

Válka s Čínou ukázala schopnosti japonských ozbrojených sil, neboť Japonsko za poměrně únosných ztrát získalo vytoužené mocenské postavení na kontinentu. Čínská armáda převyšovala japonskou počtem, avšak nemohla se jí vyrovnat z hlediska technologické vyspělosti a strategie. V případě konfliktu s Ruskem, Japonsko vedlo úspěšně námořní bitvy, v nichž dominovalo díky svým modernějším lodím i taktice, v pozemním tažení však mělo velké ztráty. Jak 17. dubna 1895, tak i 5. září roku 1905 si Japonsko z pozice vítěze diktovalo velmi tvrdé podmínky, jež byly následně zmírněny západními mocnostmi, především Amerikou, Británií a Francií. To vedlo k postupnému vzájemnému vzdalování, které tragicky vyvrcholilo ve druhé světové válce.

Domnívám se, že systém, který ozbrojeným silám do jisté míry umožnil kontrolovat politický život v Japonsku, byl nastolen již v období Meidži. Japonské ozbrojené síly by totiž bez zahraniční pomoci, politické vůle a kapitálu nikdy nebyly schopny vyvinout se do takové míry, aby zahraničním mocnostem dokázaly vzdorovat.

Vítězství nad Ruskem i Čínou je sice obdivuhodné, ale obě země byly ve velmi komplikované situaci, navíc útok na ně přišel nečekaně bez předchozího varování. Japonsko tak mělo značnou výhodu oproti oběma soupeřům především díky tomuto momentu překvapení a také značné technologické vyspělosti. Velmi podobná situace nastala i ve druhé světové válce, když Japonsko v roce 1941 zaútočilo na Pearl Harbor bez předešlého vyhlášení války, a následné vojenské úspěchy pak byly důsledkem jejich náhlého útoku a velmi rychlé expanze.

Jsem si vědom skutečnosti, že téma vzniku a historického vývoje japonské armády je natolik komplikovanou kapitolou dějin, že ani tato práce ji nemohla postihnout v celém jejím rozsahu. Během mého bádání se objevila celá řada dalších otázek a možných témat pro budoucí výzkum, například problematika pravomocí císaře v armádě a jeho schopnost čelit tlaku velitelů ozbrojených sil, otázka pozice císařského dvora či propojení zájmových skupin s armádními strukturami. Všechny tyto otázky ovšem vyžadují další důkladné studium zejména zahraniční literatury a pramenů. Přestože v češtině byla vydána řada publikací, v nichž je dosti podrobně zpracováno téma druhé světové války a občas se objeví kusé informace o japonské armádě, neexistuje zatím žádná monografie, která by poskytla hlubší analýzu fungování japonských ozbrojených sil a jejich vztahu k japonskému státu. Z těchto důvodů bych se v budoucnu rád zaměřil na důkladný výzkum, který by pomohl osvětlit danou problematiku.

Resumé

Japanese armed forces indelibly marked themselves in the history of the mankind by a surprise attack on Pearl Harbor on 7 December 1941. The culmination of Japanese wartime campaign was dropping american atomic bombs on Japanese cities of Hiroshima and Nagasaki in August 1945. This event and subsequent occupation of Japan ended the era of military history that began in 1853 by opening of Japan by commodore Matthew Calbraith Perry. At that time Japan was totally defenseless against weapons of developed countries. However, in the years 1853 – 1905 the major changes occurred.

This thesis describes the rise and development of the Japanese Army in Meiji period. As a result of increasing contact with the West, Japan gradually centralized, reformed and started to apply the colonial policy against their weak neighbours. The victories in the Sino-Japanese war and then Russo-Japanese war also helped to Japan with this process. On the other hand, the developed countries suddenly started to look at Japan not only as a rival but also as an equal partner whom it is important to take into account in future in connection with influence in Asia.

Seznam literatury

- BEASLEY, G. William. *The rise of modern Japan: Political, Economic and Social Change Since 1850*. New York: St, Martin's Press, 2000.
- BERND, Martin. *Japan and Germany in the modern world*. New York: Berghahn Books, 1995.
- BIX, Herbert P. *Hirohito a vznik moderního Japonska*. Praha: BB Art, 2002.
- BROŽ, Ivan. *Promarněné vítězství*. Praha: Epoque, 2008.
- COLLCUTT, Martin a JANSEN Marius, a KUMAKURA, Isao. *Svět Japonska: Kulturní Atlas*. Praha: Knižní klub, 1997.
- CONNAUGHTON, Richard. *Vycházející slunce a skolený medvěd*. Praha: BB Art, 2004.
- CRAIG, Albert M. *Chōshū in the Meiji Restoration*. Cambridge: Harward University Press, 1961.
- DREA, Edward, J. *Japan's Imperial Army: Its Rise and Fall, 1853–1945*. Kansas: University Press of Kansas, 2009.
- EARL, David Margarey. *Emperor and Nation in Japan, Political Thinkers of the Tokugawa Period*. Seattle: University of Washington Press, 1964.
- HOYT, P. Edwin. *Japonsko ve válce*. Ostrava: Oldag, 2000.
- HUBER, Thomas M. *The Revolutionary Origins of Modern Japan*. California: Stanford University Press, 1981.
- JAMADA, Misako. *Nihon no rekiši džiten*. Hiroshima: Daiso šuppan, 2007.
- JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea*. Praha: Academia, 2008.
- JOŠIDA, Jutaka. *Nihon no guntai*. Tokio: Iwanami šoten, 2002.
- LEHMAN, Jean-Pierre. *The Roots of Modern Japan*. New York: St. Martin's Press, 1982.
- MEDZINI, M. *French Policy in Japan*. Cambridge: Harvard University Press, 1971.
- NAKAMURA, Akihiko. *Byakkotai*. Tokyo: Bunšun-šinšo, 2001.
- NEWARK, Tim. *Rozhodující bitvy dějin*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003.
- PAINE, S.C.M. *The Sino-Japanese War of 1894–1895: Perceptions, Power, and Primacy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- POSNER, Roland. *Tradition in Transition: The Modernization of Japan*. New York: MacMillan Publishing Co., 1975.
- REISCHAUER, Edwin O., CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.

SCHMORLEITZ, S. Morton. *Castles in Japan*. Tokyo: Charles E. Tuttle Co., 1974.

TAŠIRO, Osamu. *Nihonši manga nenhjó*. Tokio: Gakken, 1992.

TÓRU, Umihara. *The True Spirit of Education*. Indiana University: East Asia Studies Center, 1999.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986.